

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Wvd. Hoofdredacteur:

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Redactie:

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.
(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 4 47 15

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50
per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Nadruk verboden

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 196

Redactioneel gedeelte

Competitie en coöperatie in internationale politiek. Een onderhandelings-theoretische analyse, door mr. J. W. Nobel	197
De militair-strategische opvattingen in de Sovjet-Unie, door G. H. van Koesveld, Kapitein der Infanterie	203
Optreden van de antitankbatterij in de pantserinfanteriebrigade, door W. W. van der Hoek, Luitenant-Kolonel der Artillerie	211
Kostenbesef, door F. J. A. Pantus, Luitenant-Kolonel der Militaire Administratie, Hoofd Bedrijfseconomie 574 TD Tankwerkplaats	217
Nieuwe uitgave	219
Het evalueren van het tactisch optreden van commandant en troep, door P. Bruyn, Majoor der Huzaren (II, slot)	220
De rekrut van vandaag, door A. Steeman, Kapitein der Infanterie	226
Duitsland en de Nederlandse neutraliteit 1914-1918, door Th. Oostendorp, Kapitein der Infanterie	229
Meldingen, vuurbevelen en opdrachten bij painf, door W. Kamminga, Kapitein der Infanterie	234
Meningen van anderen	237
Antwoord op meningen van anderen	237
Uit de buitenlandse vakpers	238

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Wvd. Hoofdredacteur:

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

Redactie:

H. Dieters, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.
(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 4 47 15

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Nadruk verboden

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 196

Redactioneel gedeelte

Competitie en coöperatie in internationale politiek. Een onderhandelingstheoretische analyse, door mr. J. W. Nobel 197

De militair-strategische opvattingen in de Sovjet-Unie, door G. H. van Koesveld, Kapitein der Infanterie 203

Optreden van de antitankbatterij in de pantserinfanteriebrigade, door W. W. van der Hoek, Luitenant-Kolonel der Artillerie 211

Kostenbesef, door F. J. A. Pantus, Luitenant-Kolonel der Militaire Administratie, Hoofd Bedrijfseconomie 574 TD Tankwerkplaats 217

Nieuwe uitgave 219

Het evalueren van het tactisch optreden van commandant en troep, door P. Bruyn, Majoor der Huzaren (II, slot) 220

De rekrut van vandaag, door A. Steeman, Kapitein der Infanterie 226

Duitsland en de Nederlandse neutraliteit 1914-1918, door Th. Oostendorp, Kapitein der Infanterie 229

Meldingen, vuurbevelen en opdrachten bij painf, door W. Kamminga, Kapitein der Infanterie 234

Meningen van anderen 237

Antwoord op meningen van anderen 237

Uit de buitenlandse vakpers 238

Officiële Mededelingen

Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

De aandacht wordt gevestigd op:

LaO Nr 64045. Instelling bureau voor ontwapenings-aangelegenheden.

LaO Nr 64046. Voorlopige Vredesinstructie voor een raadsman.

Behandelen de leiding van de geestelijke verzorging en de geestelijke verzorging zelf vanwege het Genootschap van het Humanistisch Verbond.

LaO Nr 64047. Korting op de tarieven van de N.V. Nederlandse Spoorwegen bij reizen niet voor rijksrekening.

LaO Nr 64049. Tegemoetkoming in kosten en aankoop van een woning in of nabij de standplaats.

LaO Nr 64051. Regeling verblijfsvergoeding bij oefeningen in Nederland.

LaO Nr 64052. Tegemoetkoming in overdrachtskosten bij aankoop van een woning na indiensttreding of overplaatsing.

LaO Nr 64054. Tegemoetkoming onderhoud en vernieuwing kleding voor officieren en adjudanten-officier nationale reserve en korps luchtwachtdienst.

LaO Nr 64055. Regeling toelagen bij oefening.

Landmachtmededeling Nr 001-65. Borstonderscheidings-teken legerluchtwaarnemer. Militairen Koninklijke Land-

macht die de opleiding voor legerluchtwaarnemer met goed gevolg hebben doorlopen, zijn gerechtigd tot het dragen van een borstonderscheidingssteken.

Landmachtmededeling Nr 003-65. Soldijregeling militairen Land- en Luchtmacht 1964.

Landmachtmededeling Nr 004-65. Begrafenis of crematie van overleden militairen. Betreft o.m. de tegemoetkoming in de kosten van begrafenis of crematie.

Landmachtmededeling Nr 005-65. De eed (belofte). Betreft een kennisgeving ter voorkoming van misverstanden omtrent het wel of niet opnieuw afleggen van de eed (belofte) bij statusverandering.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve niet *telefonisch* of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgeschreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

De legerleiding stelt er prijs op vast te stellen, dat het adverteren in dit tijdschrift uiteraard het verkrijgen van voorkeur voor leveranties aan de Koninklijke Landmacht of aan de Koninklijke Luchtmacht niet kan inhouden. Einde van de Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht.

Van de redactie

Het mag thans wel als algemeen bekend worden verondersteld, dat het accent van de doelstelling der Strijdkrachten steeds meer verschuift naar het „voorkomen van een oorlog”. Dit onderwerp wordt steeds meer eveneens een studieobject in niet-militaire kring. Dit verblijdende verschijnsel was voor de Redactie aanleiding de Hoogleraar-Directeur van het Polemologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen, dr. B. V. A. Röling, te verzoeken, een aantal artikelen in De Militaire Spectator te publiceren, verband houdend met de studie van dit onderwerp op universitair niveau. Het verheugt de Redactie zeer, dat de Hoogleraar-Directeur gaarne aan dit verzoek heeft voldaan. Reeds in het voorgaande nummer van ons blad heeft de lezer kennis kunnen nemen van een eerste artikel in deze serie. Voorshands zullen regelmatig bijdragen van medewerkers aan het genoemde Instituut verschijnen. In dit verband moge nog worden opgemerkt, dat de desbetreffende artikelen samenvattingen zijn van de thans te Groningen gegeven proefcolleges op dit gebied.

R. H.

Competitie en coöperatie in internationale politiek

Een onderhandelingstheoretische analyse

door mr. J. W. NOBEL

Wie de geschiedenis van de betrekkingen tussen staten overziet, wordt getroffen door de opeenvolging van oorlogen en van politieke conflicten die tot deze oorlogen leidden. Als wij, denkend van uit onze eigen tijd waarin de oorlog tot zulke onhanteerbare proporties is uitgegroeid, ons een ogenblik voorstellen dat dit gehele proces een moeizame worsteling is om tot een bevredigende relatie in de verhouding van staat tot internationale gemeenschap te komen, dan moeten wij concluderen dat deze strijd tot dusver vergeefs is geweest. In het onderstaande wordt een poging gedaan te verklaren waarom deze aanpassing zo moeilijk is, en voorts wordt dit probleem geanalyseerd in het licht van speltheorie, conflictologie en onderhandelingstheorie.

Macht en integratie

Systematische analyse betekent in ieder geval dat men zich een voorstelling moet maken van de doelstellingen die de staten in het internationale verkeer nastreven. Eén van de weinige schrijvers die zich met zo'n systematische studie heeft bezig gehouden is Hans J. Morgenthau. Volgens Morgenthau is de politiek alleen begrijpelijk wanneer men haar interpreteert in termen van macht.

We assume that statesmen think and act in terms of interest defined as power, and the evidence of history bears that assumption out.

International politics, like all politics, is a struggle for power.¹

Voor Morgenthau is macht het centrale concept in de internationale politiek.

Om tot deze conclusie te kunnen komen gaat Morgenthau tamelijk dogmatisch te werk. Naast het machtsstreven staat echter een ander aspect van de internationale politiek dat zeker in deze tijd op de voorgrond treedt. De politiek van staten is nl. niet alleen gericht op een vergroting van macht; zij is ook, vooral in het tijdperk van

de kernoorlog, gericht op een voorkoming van oorlog. Het is daarom mede de doelstelling van staten door integratie de machtspolitiek in te dammen. Naast de machtspolitiek staat daarom een politiek gericht op integratie.

Macht en integratie kan men wel beschouwen als twee principes van de internationale politiek. Bij het machtsbegrip moet men zich heel goed rekenschap ervan geven dat dit niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats, militaire macht, maar vooral psychologische macht inhoudt, d.w.z. het vermogen invloed uit te oefenen op het doen en denken van anderen. Machtspolitiek behoeft daarom niet te leiden tot uitoefening van geweld: want geweld is een gebrekkig middel om meningen te vormen en het gebruik van geweld kan, afhankelijk van de omstandigheden, leiden tot machtsverlies doordat het anderen vervreemdt. Zo blijkt dat er in de strijd om de macht remmende factoren werkzaam zijn: er bestaat een soort communis opinio, ingegeven door eigenbelang, dat een bepaald soort machtspolitiek ontoelaatbaar is. Wie dan toch naar deze middelen grijpt kan gemakkelijk een averechts resultaat boeken door de weerzin die hij opwekt. Uit die gezichtspunt is het ook mogelijk iets preciezer aan te geven waarom de machtsstrijd in de nationale maatschappij zo veel minder heftig is dan in de internationale verhoudingen. Het antwoord dat men haast gedachteloos geeft, nl. dat de machtsstrijd in de nationale maatschappij veel meer is geïnstitutionaliseerd en dat de nationale gemeenschap veel beter is geïntegreerd, is natuurlijk juist, maar bevredigt niet helemaal. Ook in de nationale maatschappij streven groepen naar macht, maar hun wapenarsenaal is in deze strijd beperkt omdat zij door de strijd gewelddadig te voeren meer macht zouden verliezen dan winnen. Het is deze algemene weerzin tegen bepaalde wijzen van machtsuitoefening die deze machtsuitoefening onvoordelig maakt.

Tegenover de machtspolitiek staat een politiek, gericht op integratie. De machtspolitiek ziet de wereld als een systeem waarbinnen de elemen-

¹ H. J. Morgenthau — *Politics among nations*. New York (1961)5, 27.

ten (de staten) om invloed wedijveren. De integratiepolitiek ziet de wereld als een organisme waarbinnen de organen bepaalde functies hebben voor het welzijn van het geheel. Voor de machtspolitiek is de overheersing van andere elementen het doel, voor de integratiepolitiek is de beheersing van het systeem het voornaamste doel.

Nu leert de werkelijkheid dat geen van beide principes geheel kunnen worden doorgevoerd. Machtspolitiek is altijd tot zekere hoogte integratiepolitiek en integratiepolitiek is altijd voor een deel machtspolitiek.

Waarom het dus voor de praktijk gaat, is de mengverhouding tussen deze principes vast te stellen en na te gaan op welke wijze een evenwicht tot stand komt tussen een politiek gericht op machtsontplooiing enerzijds en integratie anderzijds. Het is het doel van deze studie over dit evenwicht wat meer te zeggen.

Coöperatie en competitie

In de internationale politiek kan men dus onderscheiden een coöperatief en een competitief beginsel. De betekenis van dit onderscheid moge aan de hand van een enkel speltheoretisch en conflictologisch model worden geïllustreerd.

		A	
		a1	a2
B	b1	+1, +1	+2, -2
	b2	-2, +2	-1, -1

Afb. 1

In het eerste voorbeeld proberen twee spelers, ieder voor zich, zo groot mogelijke winst te behalen (afb. 1). A heeft de keuze uit twee zetten: a1 en a2, en B kan kiezen tussen b1 en b2. De uitkomst van het spel wordt bepaald door de combinatie van zet en tegenzet en wordt gewaardeerd volgens de cijfers in het door die combinatie aangegeven vak. Het eerste cijfer in dit vak is de beloning voor A en het tweede de beloning voor B. Gesteld nu dat beide spelers het spel zuiver competitief spelen dan zal A, ongeacht de keuze van B de zet a2 preferen boven de zet a1. Indien B opteert voor b1 dan is A met a2 immers beter af (hij wint 2 punten in plaats van 1 punt) en indien B opteert voor b2 is A ook beter af indien hij a2

antwoordt (hij verliest dan slechts 1 punt in plaats van 2 punten).

Kenneth Boulding noemt dit de „shortsighted” strategie. Het is nl. een strategie die ervan uitgaat dat de keuze van de tegenpartij onbeïnvloedbaar is en die zich dus geen rekenschap geeft van de mogelijkheid deze door het eigen optreden te beïnvloeden. In deze „kortzichtige” visie is het optreden van A volkomen rationeel: hij maximaliseert zijn winst of minimaliseert zijn verlies. Het bezwaar voor de spelers in het hier weergegeven spel is dat, indien B dezelfde strategie volgt (en hij wordt daartoe, gesteld dat A kortzichtig handelt, wel gedwongen) beide partijen in het slop van a2b2 belanden waar zij ieder 1 punt verliezen. Er bestaat voor beide partijen een voordeliger strategie die echter van beiden vergt dat zij „longsighted” te werk gaan. Deze verziende strategie is mogelijk indien partijen coöperatief spelen, dat wil zeggen indien zij zich rekenschap geven van de interrelatie van hun eigen zetten met die van de tegenstander. Beide spelers kunnen door respectievelijk a1 en b1 te kiezen één punt winnen in plaats van er één te verliezen. Zij moeten zich dan echter realiseren dat, als zij trachten hun winst op korte termijn te maximaliseren door terug te vallen op a2 of b2, zij daarmee de tegenstander dwingen de coöperatieve strategie op te geven. Opmerkelijk bij dit spel is, dat geen van beide spelers het alleen in zijn hand heeft of het spel winstgevend of verlieslijdend wordt gespeeld, maar dat zij alleen in onderlinge coöperatie dit resultaat kunnen bereiken.

Nu vertoont dit spel echter een gebrek waardoor juist het karakteristieke van menige praktische onderhandelingsituatie ontbreekt. Het voorbeeld is bijzonder illustratief voor het onderscheid tussen de competitieve en coöperatieve strategie. Maar aangezien dit model slechts één coöperatieve strategie toelaat kan er tussen de spelers alleen een conflict ontstaan over de vraag of zij zullen samenwerken, niet over de vraag hoe zij zullen samenwerken. Toch is dit laatste heel belangrijk omdat het heel goed denkbaar is dat twee spelers of partijen die hun onderlinge betrekkingen op coöperatieve grondslag willen regelen, daarin niet slagen omdat zij het niet eens kunnen worden over de voorwaarden van die samenwerking. Een voorbeeld van zo'n situatie vindt men in afb. 2.² De cijfers in deze afbeelding zijn rangcijfers, zodat de grootste pre-

² Ontleend aan: K. E. Boulding — *Conflict and defense*. Harper, New York (1963)11.

		A				
		1	2	3	4	5
B	1	(1,1)	(2,1)	(3,1)	(4,1)	(5,1)
	2	(1,2)	(2,2)	(3,2)	(4,2)	(5,2)
	3	(1,3)	(2,3)	(3,3)	(4,3)	(5,3)
	4	(1,4)	(2,4)	(3,4)	(4,4)	(5,4)
	5	(1,5)	(2,5)	(3,5)	(4,5)	(5,5)

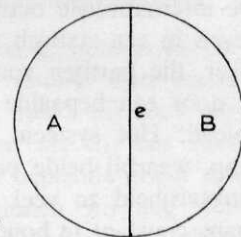
Afb. 2

ferentie steeds uitgaat naar het laagste cijfer. Het eerste van beide tussen haakjes geplaatste cijfers is de uitkomst voor A en de tweede die voor B. De partijen zijn nu geen spelers maar onderhandelaars die het met elkaar eens moeten worden over één van de coöperatieve oplossingen die in afb. 2 zijn aangegeven. Het is duidelijk dat A en B kunnen samenwerken door te streven naar een uitkomst die zo ver mogelijk in de linker-bovenhoek ligt. Het systeem behoeft echter deze optimale oplossing niet toe te laten: er bestaat een grens voor de mogelijke samenwerking die in de afbeelding door de getrapte lijn is weergegeven. Als de partijen zich nu bevinden in het punt (4,4) kunnen zij door samenwerking hun positie verbeteren. A zal het zoeken in een verplaatsing naar links, B in een verplaatsing naar boven. Verschuivingen in noordwestelijke richting zijn voor beide partijen voordelig; wanneer de partijen zich in een positie bevinden waarin deze zetten mogelijk zijn noemt Boulding zo'n punt een „trading point”, en punten waarin deze voor beide partijen voordelige verschuivingen niet mogelijk zijn, noemt hij „conflict points” omdat geen van beide partijen van zo'n punt uit zijn positie kan verbeteren zonder dat de andere erop achteruitgaat. In de afbeelding zijn „conflict points” al die punten die direct onder de bovengrens van mogelijkheden liggen. Dit onderscheid tussen „trading points” en „conflict points” kan overigens misleidend zijn. Want in een „trading point” is conflict niet uitgesloten, zelfs niet wanneer de partijen willen samenwerken (omdat zij het dan nog eens moeten worden over de voorwaarden van die samenwerking) en in een „conflict point” is onderhandelen niet uitgesloten omdat één partij kan dreigen de coöperatie te verbreken tenzij de andere een samenwerkingsvorm aanvaardt die hem meer zint. Gesteld bv. dat de partijen uitkomen in een positie die in afb. 2 is aangegeven door (2,4), dan zou B wel eens kunnen dreigen de coöperatie te verbreken tenzij A bereid zou zijn mee te werken aan een verschuiving naar het punt (3,3), dat weliswaar

voor A minder aantrekkelijk is dan het uitgangspunt (2,4) maar gezien de dreiging van B misschien wel is te verkiezen boven een conflict waardoor de voordelen van de coöperatie verloren gaan.

Model van de internationale betrekkingen

In de werkelijkheid van de internationale betrekkingen vindt men dezelfde problemen terug die hier aan de hand van enkele conflictologische modellen werden geïllustreerd. Ik zou de internationale betrekkingen willen voorstellen als een veld van gedragmogelijkheden waarbinnen zich twee staten A en B bevinden (afb. 3). Beide hebben voor zich een territoir afgebakend waarbinnen zij geen indringing van de ander dulden. Wij kunnen de grens van dit ter-

Afb. 3

ritoir aanduiden als de explosiegrens. Dat wil zeggen, dat er wanneer A de explosiegrens *e* overschrijdt, oorlog ontstaat. Indien A deze grens nadert gaat B tekenen van verontrusting vertonen en waarschuwingssignalen uitzenden die dringender worden naarmate A zijn weg in de richting van *e* vervolgt.³ Voor A wordt nu het probleem van het vermijden van oorlog schijnbaar eenvoudig: al wat hij heeft te doen is ervoor te zorgen dat hij links van de lijn *e* blijft.

Deze oplossing is echter simplistisch daar zij lijdt aan twee gebreken.

In de eerste plaats is het gemakkelijker een lijn in een tekening te trekken dan te bepalen waar hij in de werkelijkheid precies loopt. Ten aanzien van sommige vraagstukken is dit wél mogelijk. Zo kan men over het algemeen precies aangeven waar statengrenzen lopen. Deze nauwkeurige geografische demarcatie heeft ook de bedoeling een bron van conflicten uit te sluiten, niet door voor eeuwig de afscheiding tussen de beide territoirs vast te leggen — want grenzen kunnen worden geschonden — maar door conflic-

³ Te vergelijken met territoir-conflicten in de biologie; zie: G. P. Baerends — *Aard en functie van de agressie bij dieren*, in: De oorlog in het licht der wetenschappen, tweede serie, Assen (1963).

ten uit te sluiten die het gevolg zouden zijn van onzekerheid omtrent het verloop van de grens. Territoriale afbakening is dus een stabiliserende factor. Maar de grens die in afb. 3 is bedoeld is de gedragsgrens en deze is veel minder precies omschreven dan de geografische, al zijn ook hier stabiliserende afspraken en vaste gedragspatronen werkzaam. Dit heeft tot gevolg dat A zich, geheel tegen zijn wil, een oorlog op de hals kan halen omdat hij de signalen van de tegenstander verkeerd interpreteerde en meende nog altijd aan de veilige kant van de explosiegrens te vertoeven. Waarom dan niet op een veilige afstand blijven van de explosiegrens, op een afstand dus waar geen sprake kan zijn van indringing in het territoir dat B voor zich opeist? Deze vraag voert tot het tweede gebrek van het gegeven model.

De internationale betrekkingen zijn niet weer te geven in een statisch model waarin de invloedssfeer, die partijen voor zich opeisen, eens voor al door een bepaalde explosiegrens wordt vastgelegd. Het systeem is voortdurend in beweging, waarbij beide partijen trachten hun bewegingsvrijheid zo veel mogelijk te vergroten, althans constant te houden. De machtspolitiek bepaalt dus zelf de explosiegrens. Gegeven de competitieve grondslag van de internationale betrekkingen betekent dit dat staten trachten de explosiegrens van de tegenstander voortdurend van zich af te schuiven en zij kunnen dat alleen bereiken door zich voortdurend aan de grens op te houden. Dit is een soort „brinkmanship” dat kenmerkend is voor de internationale betrekkingen. Beide partijen zouden de voorkeur eraan geven — althans in redelijkheid de voorkeur eraan behoren te geven — een flinke veiligheidsmarge in acht te nemen, want zij weten dat zij zich bij de grens voortdurend in de gevarenzone bevinden, maar zij vrezen dat zij anders de tegenpartij de gelegenheid geven de grens in hun nadeel op te schuiven. Zij zijn zich echter ervan bewust dat deze politiek haar grenzen heeft omdat, als zij te ver gaan in hun pogingen de explosiegrens te verschuiven, zij gevaar lopen hem te overschrijden. De partijen zijn daarom onderhevig aan twee krachten: enerzijds willen zij tot de limiet gaan om hun bewegingsvrijheid te vergroten of te handhaven, anderzijds willen zij die limiet vermijden om het gevaar van een oorlog te verminderen. Deze alternatieven nu zijn dezelfde die reeds werden genoemd bij de doelstellingen van de politiek, nl. macht en integratie.

De geschiedenis bevat voorbeelden te over van deze tweeslachtige strategie. De opstelling van Russische raketten op Cuba was zo'n vorm van „brinkmanship” waarin een poging werd ondernomen om de Amerikaanse explosiegrens terug te dringen. Indien Amerika dit had aanvaard zou in het algemeen hebben gegolden dat Amerika geen casus belli zou maken van installering van raketbases op het westelijk halfrond. Toeneming van Russische druk op deze grens werd echter onmiddellijk beantwoord door Amerikaanse druk. De quarantainemaatregelen waren een Amerikaanse tegenpoging de explosiegrens ten nadele van de Sovjet-Unie te verleggen. Het resultaat was dat beide partijen zich van de grens terugtrokken: Rusland door de raketten terug te nemen en Amerika door zijn quarantaine op te heffen en uitdrukkelijk af te zien van een invasie op Cuba.

Het evenwicht tussen macht en integratie als onderhandelingsvraagstuk

Het machtsprincipe denkt in competitieve termen: volgens dit principe is de internationale politiek een zg. „zero-sum-game”, waarin de één zijn winst de ander zijn verlies is. Bij een machtsstrijd gaat het immers erom meer macht te hebben dan de tegenstander. Het andere principe, de integratie, denkt in coöperatieve termen en is dus te vergelijken met een „non-zero-sum-game”. Maar het conflictelement dringt in deze coöperatie door omdat de partijen het oneens zijn over de voorwaarden van de coöperatie. Het labiele evenwicht tussen macht en integratie blijft daardoor bestaan.

Steeds als de mogelijkheid van coöperatie zich voordoet, dient zich het volgende probleem aan: de partijen zijn het wel met elkaar eens dat het beter zou zijn tezamen de vrede te handhaven of spanningen te verminderen maar zij verschillen van mening wanneer de prijs moet worden vastgesteld voor zo'n regeling. Het kan zijn dat de onderhandelings situatie zodanig is dat er geen enkele oplossing te formuleren is die door beide partijen wordt verkozen boven het voortduren van het conflict. Zolang de preferenties van de partijen zich niet wijzigen is er dan geen mogelijkheid het conflict op te lossen. Men krijgt de indruk dat dit in de ontwapeningsonderhandelingen het geval is. Een andere mogelijkheid is dat de partijen beiden een aantal oplossingen prefereren boven een voortduren van het conflict. Men kan het gebied waarbinnen deze op-

lossingen liggen de contractzone noemen: dat betekent dat voor beide partijen geldt dat, als zij de keuze hebben tussen een bepaalde oplossing binnen deze zone of een conflict, zij die oplossing prefereren.

Nu scheidt zo'n contractzone bijzondere moeilijkheden: want welke oplossing is „de juiste” wanneer er verschillende zijn die door beide partijen worden geprefereerd boven een voortzetting van het conflict? Men bedenke dat de partijen binnen deze contractzone conflicterende belangen hebben. De ene partij kan redeneren (gesteld dat hij over alle informatie beschikt om de situatie juist te kunnen beoordelen): „mijn tegenstander is bij deze bepaalde voorwaarde nog juist bereid een contract met mij te sluiten (de rand van de contractzone) en ik zal hem dus laten merken dat ik geen andere oplossing kan aanvaarden. Op deze wijze beding ik de gunstigst mogelijke voorwaarden”. Dit is een onderhandelingsstechniek die wel eens succes kan hebben. Het enige bezwaar is dat de tegenstander in kwestie, gesteld dat ook hij over de nodige kennis beschikt, precies dezelfde tactiek kan volgen door te trachten zijn tegenstander tot de andere grens van de contractzone terug te dringen. Als er dan geen contract tot stand komt, worden beide partijen het slachtoffer van hun eigen onderhandelingsstechniek, want zij hadden beiden eigenlijk wel een compromis verkozen en stelden zich alleen zo star op om hun onderhandelingspositie te verbeteren. Aan de andere kant zal de partij die door de knieën gaat, zich wel kunnen troosten met het contract, maar spijt hebben dat hij geen betere voorwaarden wist te bedingen. De vraag die hier wordt gesteld is: is er een mechanisme onder invloed waarvan partijen in zo'n situatie tot elkaar geraken of moeten wij aannemen dat de oplossing geheel onvoorspelbaar is als zij al tot stand komt?

Deze vraag is relevant voor het probleem van de internationale betrekkingen omdat zich hier dikwijls conflicten voordoen die op zichzelf wel door een compromis kunnen worden opgelost, maar waarbij het compromis moeilijk is te bereiken, omdat geen van beide partijen zijn onderhandelingspositie wil ondergraven door concessies te doen. Al gauw zegt men dan: „op zichzelf zou het wel voordelig zijn een compromis te zoeken door concessies te doen, maar ik durf geen concessies te doen omdat daarmee mijn machtspositie in gevaar wordt gebracht”; met andere woorden: men gebruikt argumenten,

ontleend aan de machtsgrondslag van de internationale betrekkingen om het compromis uit de weg te gaan.

Nu zou men zich kunnen voorstellen dat louter door het feit dat geen enkele oplossing binnen de contractzone objectief beter is dan een andere, en de partijen toch uiteenlopende belangen hebben, geen oplossingen worden bereikt. Toch ziet men in de praktijk dat men dikwijls wél tot resultaten komt en langs theoretische weg kan men ook tot het inzicht komen dat de oplossing meer is dan een speling van het lot. Hieronder worden een paar factoren besproken die de uitkomst mede bepalen; aan het slot komt een theorie ter sprake die enig licht werpt op de mechanismen die de uitkomst van de onderhandelingen bepalen.

Enkele factoren die de uitkomst mede bepalen

Het antwoord wordt wel eens gezocht in de onderhandelingsstechniek maar hoewel deze factor natuurlijk van betekenis is, raakt hij toch niet de kern van de zaak. Want als wij ons twee partijen voorstellen met een bepaalde graad van onderhandelingsstechniek, kunnen wij nog weinig zeggen over de uitkomst van de onderhandelingen: ook dan geldt dat de partijen wel graag een compromis willen bereiken maar niet gaarne concessies doen; de oplossing blijft dus onbepaald. Een bijzondere vorm van deze theorie is de school die het resultaat toeschrijft aan „toughness”. Dit is een oplossing waarvoor men op zijn hoede moet zijn; zeker, als er een compromis is bereikt en één partij heeft daarbij een groot voordeel bereikt, dan is men geneigd te zeggen dat hij een taaie onderhandelingspartner is, maar men moet dan wél bedenken dat deze taaigheid geen absolute deugd in onderhandelingen is, omdat zij evengoed ertoe kan leiden dat de onderhandelingen geheel mislukken. Als een onderhandelaar prijs stelt op een akkoord, zal hij geen bovenmatige eisen stellen omdat hij dan weliswaar het gevaar vermijdt dat hij voor het akkoord een te hoge prijs moet betalen, maar het grotere gevaar loopt dat er in het geheel geen akkoord tot stand komt. Dit thema keert later terug bij een meer theoretische behandeling van de onderhandelingsmechanismen.

Biedt de onderhandelingsstechniek geen oplossing uit het dilemma van competitieve en coöperatieve

⁴ Deze factor wordt o.a. genoemd door: W. Fellner — *Competition among the few*. New York (1949)28.

ve motieven, de gedachte dat normen een uitkomst zouden bieden is ook niet sterk. Natuurlijk is het denkbaar dat de partijen het onderhandelingsgebied door bepaalde normen begrensd achten, bv. de verkoper vindt dat hij niet meer dan een bepaald bedrag voor zijn koopwaar mag vragen of — wat *nét* iets anders is — hij vreest dat anderen dat zullen vinden. Maar met deze oplossing wordt het vraagstuk slechts verschoven: deze normen perken alleen de contractzone verder in. Misschien schrijft de norm zelfs een bepaalde oplossing voor, maar indien dit het geval is, en de partijen kunnen of willen zich eenvoudig niet aan die norm onttrekken, doet het vraagstuk van de contractzone zich niet voor. Bovendien moet men bedenken dat achteraf wel eens de schijn wordt gewekt dat een compromis werd bereikt, uitgaande van bepaalde normen; zelfs zal dit in de regel het geval zijn (de betrokkenen geven nu eenmaal de bereikte oplossing graag een zeker normatief gezag mee, vooral wanneer zij het resultaat van de onderhandelingen tegenover een kritische buitenwereld moeten rechtvaardigen). Maar de vraag is dan gewettigd of de uitkomst het gevolg was van de norm of dat de norm het resultaat was van de uitkomst. Er zijn tenslotte zoveel normen en het karakteristieke van onderhandelingsituaties is juist dat de partijen zo geheel verschillende inzichten hebben over wat oirbaar is en wat niet. Dit verschijnsel is in de internationale verhoudingen niet onbekend.

Als normen een rol spelen dan eerder via een ander mechanisme dat door T. S. Schelling helder is gedemonstreerd.⁵ Op iedere schaal van mogelijke oplossingen is er nl. wel één, of zijn er een paar, die om soms geheel irrelevante redenen bijzonder de aandacht trekken. Regels zoals „gelijke verdeling van de winst” of „maximalisatie van de totale winst” zijn daarvan voorbeelden. De gedachte van Schelling is dat de onderhandelingen onweerstaanbaar in de richting van zo'n „evidente” oplossing zullen worden getrokken.

Een norm die meestal een bijzonder sterke invloed uitoefent is de gelijke behandeling van gelijke gevallen, die in het recht is gesymboliseerd in de geblinddoekte Justitia. Deze gelijkheids-gedachte heeft een enorme invloed op de uitkomst van onderhandelingen, vooral wanneer het eigenlijk in het geheel niet duidelijk is hoe de wederzijdse voor- en nadelen liggen. Zo kan men wel afspreken alle kernproeven behalve de ondergrondse te staken, maar niet toestaan dat de Verenigde Staten er tien per jaar zullen mogen nemen en de Sovjet-Unie vijf hoewel het nog niet a priori vaststaat dat dit resultaat minder billijk zou zijn. De gelijkheid is dikwijls niet meer dan schijn, een manier om ongelijkheid in termen van gelijkheid te formuleren.

(Slot volgt)

⁵ T. S. Schelling — *The strategy of conflict*. Cambridge (Mass.) (1960) 54.

De militair-strategische opvattingen in de Sovjet-Unie

door G. H. VAN KOESVELD, Kapitein der Infanterie

1. Inleiding

a. Doelstelling

Deze beschouwing is in de eerste plaats een poging om het logische verband tussen gebruikte en misbruikte militair-strategische, strategische en politieke begrippen aan te geven, waarbij de aandacht tevens is uitgegaan naar de achtergrond van die begrippen. In de tweede plaats wordt getracht om van de ontwikkelingen tot nu toe, de rode draad te verlengen in de vorm van een prognose voor de toekomst. In de laatste plaats is de beschouwing bedoeld als confrontatie met enkele belangrijke aspecten van de ontwikkelingen achter het IJzeren Gordijn.

b. Beperkingen

De beschouwing zal zich in hoofdzaak beperken tot die factoren, die rechtstreeks van invloed zijn op de ontwikkeling van de militaire strategie (milstrat) in de periode na Stalin. Hoewel werd getracht om zoveel mogelijk de Sovjet-gedachtengang te reproduceren, is dat zeker niet overal gelukt omdat het voor een westerling vrijwel ondoenlijk is om deze gedachtengang geheel te volgen. De beschouwing concentreert zich rondom de beide uitgaven van het boek *Voyennaya Strategia* (Militaire strategie), geschreven door de Sovjet-Maarschalk Sokolovski en vele andere militaire autoriteiten. De reden hiervan is, dat het boek vrijwel de enige open bron is, waarin de milstrat uit de Sovjet-gezichtshoek op een samenhangende wijze wordt behandeld.

c. Begripsbepalingen

De Sovjet-termen strategie en militaire strategie, zijn volgens de auteurs van *Voyennaya Strategia* vergelijkbaar met de westerse termen: grand strategy en strategy. Deze termen worden door de oorspronkelijke gebruiker, Liddell Hart, op de volgende wijze omschreven:

De rol van grand strategy is het coördineren en leiden van alle hulpbronnen, waarover een natie beschikt, ter bereiding van het politieke oorlogsdoel:

het doel vastgesteld door de nationale politiek. Grand strategy berekent en ontwikkelt de economische hulpbronnen en de mankracht van de natie, ter ondersteuning van de strijdkrachten evenals de onmisbare morele kracht van die natie. Grand strategy regelt de verdeling van het militaire potentieel over de strijdkrachten en de verdeling van het nationale potentieel tussende strijdkrachten en o.a. de industrie. Bovendien houdt grand strategy rekening met andere dan militaire middelen die kunnen worden gebruikt als pressiemiddel om de wil van de tegenstander te ondermijnen. Grand strategy bepaalt zich niet alleen tot de strijd, maar ook tot de vrede die op de strijd zal volgen, teneinde te voorkomen dat de naoorlogse periode nodeloos ongunstig wordt beïnvloed door die strijd. Samengevat heeft grand strategy de betekenis van politiek in uitvoering. Strategy betekent letterlijk het manoeuvreren met legers, maar blijft niet daartoe beperkt. Strategy beoogt een effect. Strategy is de kunst van de verdeling en het gebruik van militaire middelen ter bereiking van de doelstellingen van de politiek op de wijze waarop dat in de grand strategy noodzakelijk wordt geacht.

In deze studie zullen de termen strategie en milstrat worden gebruikt in de voor de Sovjets geldende betekenis.

In het boek *Voyennaya Strategia* onderkennen de auteurs een aantal facetten in de milstrat, die moeten worden bestudeerd. Deze facetten zijn de volgende.

1. Algemene wetten voor het gewapende conflict.
2. Omstandigheden en aard van een toekomstige oorlog.
3. De theoretische basis voor de bereidheid van de natie en de strijdkrachten en de principes van de militaire planning.
4. De strijdkrachten en de principes voor de inzet ervan.
5. Methoden voor het voeren van de gewapende strijd.
6. Materiële en technische grondslagen voor een gewapend conflict.
7. De grondslagen voor het leiden van de militaire middelen en de oorlog als één geheel.
8. De strategische opvattingen van mogelijke tegenstanders.

d. *Conclusie*

Het begrip milstrat kan, qua definitie, niet los worden gezien van politiek en strategie. In de politiek en de strategie moeten de kiemen zijn terug te vinden, waaruit de milstrat werd ontwikkeld. Een beschouwing van de Sovjet-milstrat zal dus moeten aanvangen met een beschouwing van die politieke en strategische factoren, die bepalend zijn voor de ontwikkeling van de milstrat.

2. **Politiek en strategie**

a. *Inleiding*

Het uitgangspunt voor de praktijk van de Sovjet-politiek is nog steeds de vestiging van het wereldcommunisme. De communistische wereld acht zich gewikkeld in een onverzoenlijke strijd met het kapitalisme en in deze rechtvaardige strijd heiligt het doel de middelen. In deze strijd speelt natuurlijk *macht* een beslissende rol.

Van oudsher heeft men bij internationale conflicten in eerste instantie gedacht aan het *zwaard* als de beslissende machtsfactor. De geschiedenis leert echter, dat de macht van een staat gelijk is aan het totale potentieel, geïncorporeerd in die staat. Het militaire potentieel maakt daarvan slechts deel uit. Men beschouwde de macht van een staat als evenredig aan de rijkdom van die staat; een rijkdom uitgedrukt in geld. Dat is in zekere zin nog steeds een juist standpunt, wanneer men zich daarbij realiseert, dat men zich niet moet beperken tot geld, maar dat men ook het geld dat o.a. in kapitaalgoederen is geïnvesteerd, in rekening moet brengen. Het begrip oorlogsbuit van vroeger dagen krijgt daardoor een andere inhoud, omdat men deze buit niet meer kan „binnenhalen”. Men kan tegenwoordig slechts de rijkdom ontzeggen aan de tegenstander. Mede daardoor is oorlog van een strijd tussen uitsluitend zwaarmachten, geworden tot wat hij nu is: de totale oorlog, waarin de gehele natie is betrokken.

De pressie, die een staat in zijn buitenlandse politiek kan uitoefenen, is recht evenredig met het nationale potentieel van die staat.

b. *Nationaal potentieel*

ALGEMEEN

Wil men met succes pressie uitoefenen op een tegenstander, dan zal men overwicht moeten hebben. In elk conflict met een andere natie zal men slechts in staat zijn om een gunstige oplossing te bereiken, wanneer men als natie overwicht heeft.

Hierbij geldt, ook in de Sovjet-Unie, de goed Clausewitziaanse opvatting, dat de kost niet groter mag zijn dan de baat. Met dit voor ogen heeft de Sovjet-Unie in de persoon van Chroestsjov moeten erkennen dat zij tegenover het gebundelde Westen niet in staat is om op dit ogenblik de beslissende strijd met succes aan te gaan.

Wanneer men wil vaststellen welke rol de zwaarmacht in de nationale strategie heeft te vervullen, kan men dit het gemakkelijkste doen via het nationale inkomen. Het aandeel dat de zwaarmacht krijgt van het nationale inkomen is bepalend voor het belang, dat de politici hechten aan de zwaarmacht als middel om de politieke doelstellingen te bereiken.

HET NATIONALE INKOMEN

De verdeling van het nationale inkomen over de verschillende hulpbronnen van de staat is een beslissing van strategische aard. Ook in de Sovjet-Unie is men steeds meer de waarde gaan erkennen van een harmonische ontwikkeling van de nationale economie en men is tot het inzicht gekomen dat de strijdkrachten als deel van het nationale potentieel moeten worden beschouwd en niet als het enige middel om kracht bij te zetten aan een buitenlandse politiek. Het gevolg van deze verandering in inzichten was een herwaardering van de krijgsmacht. Er werd minder ruimte gegeven aan de krijgsmacht, omdat men de zwaarmacht relatief ging zien binnen de mogelijkheden van het nationale potentieel en de nationale economie. Onder het bewind van Chroestsjov kreeg de welvaart van de bevolking zelfs bewust voorrang. Vanaf het ogenblik dat deze inzichten opgeld deden, heeft de zwaarmacht in de Sovjet-Unie in verhouding steeds hetzelfde deel van het nationale inkomen gekregen. Deze verhouding is ongeveer gelijk als die in de V.S. Dit betekent dat de zwaarmacht in de Sovjet-Unie nauwelijks een grotere betekenis kan hebben dan in het Westen. Deze verhouding moet echter voor de Sovjet-Unie een grotere belasting van de nationale economie betekenen dan voor het beter geïndustrialiseerde Westen.

De wijziging in opvattingen, waardoor het militaire apparaat als machtsmiddel zijn voorrang kwijtraakte, heeft in de Sovjet-Unie waarschijnlijk blijvend wortel geschoten. Zolang de Sovjet-leiders blijven verkondigen, dat de Sovjet-Unie in de laatste fase van het socialisme verkeert, een fase die voorafgaat aan de communistische heilstaat, zullen deze leiders moeilijk meer ruimte kunnen geven aan de zwaarmacht, als dat gaat

ten koste van de welvaart van de bevolking. Dit geldt des te meer, omdat deze opvattingen niet zijn verbonden aan een persoon, met name Chroestsjov, maar omdat zij vastliggen in de besluiten van het 22e Partijcongres.

MILITAIR POTENTIEEL

Het is duidelijk dat, bij een evenwichtige verdeling van het nationale inkomen, een staat slechts kan beschikken over een superieur militair potentieel, wanneer hij eveneens beschikt over een superieur nationaal potentieel. Ondanks de omstandigheid dat de Sovjet-Unie potentieel zwakker is dan het gezamenlijke Westen, heeft het onder Chroestsjov nog geruime tijd geduurd voordat de militaire autoriteiten ervan overtuigd waren, dat een militaire superioriteit van de Sovjet-Unie onmogelijk was. Zelfs nog in 1963 sprak Maarschalk Gretsjo, commandant van de strijdkrachten van het Warschaupact, over de noodzaak van deze militaire superioriteit, een uitlating die hij een half jaar later weer herriep. In het Westen huldigt men de opvatting, dat de politici het doel bepalen en dat zij de strategie vaststellen waarmee dat doel bereikt moet worden. De milstrat bepaalt dan de wijze waarop de zwaardmacht de hem toegevallen taak zal moeten vervullen. In het Westen streeft men echter ernaar, dit politieke doel in overeenstemming te doen zijn met datgene wat men als natie optimaal kan nastreven. In de Sovjet-Unie ligt dat anders: in de communistische leer ligt het politieke doel besloten, zonder rekening te houden met het nationale potentieel. Hierdoor hebben o.a. de Sovjetpolitiek, de nationale Sovjeteconomie en ook de omvang en de samenstelling van de Sovjetzwaardmacht iets onevenwichtigs. Daarom moet men niet verbaasd zijn, dat de Sovjetkrijgsmacht groter is dan door het nationale potentieel wordt gerechtvaardigd en men mag dan ook nooit met westerse logica bepaalde principes toepassen op de Sovjet-Unie. De periode na Stalin heeft een duidelijke onderschikking gebracht van de militaire machtsmiddelen aan de algemene economie. Hierdoor zijn de militaire leiders niet in staat geweest om het militaire apparaat op te bouwen op een wijze en in een mate zoals zij dat graag hadden gewild en zoals zij onder Stalin gewend waren. De defensie kreeg een beperkt budget en binnen dat budget waren de militaire leiders gedwongen tot het stellen van prioriteiten: prioriteiten die moesten zijn afgestemd op de rol, die de strijdkrachten in de nationale strategie te vervullen kregen.

Het vervolg van deze beschouwing zal dan ook moeten beginnen met een onderzoek van de Sovjetstrategie, een strategie die als politiek doel de vestiging van het wereldcommunisme heeft.

c. De Sovjetstrategie

ALGEMEEN

Het politieke doel is bekend. De middelen zijn gegeven door het nationale potentieel. Verder is gegeven dat het nationale potentieel kleiner is dan het potentieel van de tegenstander. In feite is het vraagstuk hiermee opgelost. Het is nl. onoplosbaar, omdat de middelen niet in overeenstemming zijn met het doel. Chroestsjov was de eerste Sovjetleider, die de feiten onder ogen zag en de consequenties eraan durfde te verbinden. Voor een algemeen conflict was de Sovjet-Unie te zwak en hij concludeerde daaruit dat een dergelijk conflict, op zijn minst, zou moeten worden uitgesteld. Hij zag eveneens in, dat het niet kunnen winnen van een algemeen conflict niet automatisch tot gevolg had dat ieder conflict moest worden vermeden, maar dat het heel goed binnen de mogelijkheden zou liggen om beperkte conflicten met succes te beëindigen.

Behalve de onmogelijkheid om een wereldoorlog met het Westen te kunnen winnen, was er nóg een netelig probleem dat door Chroestsjov moest worden opgelost. Dit probleem was ontstaan door de strategie van Foster Dulles: de strategie van de afschrikking, door het dreigen met de onontkoombare vergelding in de vorm van de strategische kernwapeninzet.

Zowel de Sovjetstrategie als de afschrikking verdienen afzonderlijke aandacht in het vervolg van deze beschouwing.

VREEDZAME COËXISTENTIE

Een strategie, die het politieke doel waar kon maken, was voor het ogenblik niet mogelijk en Chroestsjov koos voor een strategie die op één na de beste oplossing bood. Deze strategie is bekend onder de naam *vreedzame coëxistentie*. De kernpunten van deze strategie zijn de volgende:

— het voorkomen van een algemeen conflict (wereldoorlog);

— maximaal gebruik van alle niet-militaire middelen om de klassestrijd in het voordeel van het communisme te beslechten;

— in staat blijven om beperkte conflicten eventueel met gewapend geweld te winnen.

Chroestsjov ging uit van de gedachte dat een wereldoorlog een kernwapenoorlog zou zijn en

dat een kernwapenoorlog dermate vernietigend zou zijn, dat geen der partijen nog zou kunnen spreken van een overwinning; alle deelnemers zouden in feite verliezers worden. Hij achtte dan ook een dergelijke oorlog geen geschikt middel om het politieke doel te bereiken. Het voorkómen van een dergelijke oorlog betekende echter, dat de Sovjet-Unie de strategische vergeldingsmacht van de V.S. moest kunnen neutraliseren. Daardoor werd de mogelijkheid tot het voeren van de strategie van de vreedzame coëxistentie afhankelijk van de aanwezigheid van een middel ter neutralisering. Dit middel werd gevonden in een tegenafschrikking in de vorm van een gelijkwaardige vergeldingsmacht. Militair gezien had deze strategie tot gevolg, dat de Sovjet-Unie op de een of andere wijze een vergeldingsmacht moest scheppen om de strategie in praktijk te kunnen brengen. Of er andere mogelijkheden zouden zijn geweest om de Amerikaanse vergeldingsmacht te neutraliseren, is een academische vraag die theoretisch weliswaar van groot belang is, maar die in het kader van deze beschouwing geen rol speelt. De Sovjet-Unie heeft immers een keuze gedaan en men moet met de realiteit rekening houden.

DE AFSCHRIKKING

De afschrikking is geen nieuw pressiemiddel, integendeel, het dreigen met een onafwendbaar leed ter beïnvloeding van de wil van de tegenstander is altijd de basis geweest voor een machtpolitiek. De V.S. beschikten in het kernwapen over een ongekeerde dreiging, waarop verweer nog niet mogelijk was. Dat bracht de V.S. in een bijzonder gunstige onderhandelingspositie voor het bedrijven van haar buitenlandse politiek. In technisch opzicht kon de Sovjet-Unie slechts één antwoord geven: het opbouwen van een gelijksoortige dreiging. Wanneer slechts één partij over een vergeldingswapen beschikt, dan is de afschrikkende werking, en dus de preventie, vrijwel onbeperkt. Wanneer er echter een toestand van evenwicht en zelfs oververzadiging bestaat, dan ontstaat het gevaar dat de partijen een groter risico durven te nemen. Men spreekt dan van het ontstaan van een drempel in plaats van een scheidingsmuur. De hoogte van de drempel is evenredig met de vrees die men heeft voor het wapen van de tegenstander en wordt dus in feite door iedere partij zelf bepaald. In deze omstandigheden ontstaat de noodzaak om de strategie te herzien, omdat de onderhandelingspositie is veranderd. Men kan deze verandering zoeken in een

verandering van het vergeldingswapen, maar men kan ook zoeken naar een ander pressiemiddel dan wapengeweld. De V.S. hadden met de strategie van Foster Dulles het strategische initiatief op de Sovjet-Unie veroverd. Nu er echter in zekere zin een stabilisatie is opgetreden, krijgt de Sovjet-Unie de mogelijkheid om zelf het initiatief weer te herwinnen. In de naaste toekomst zal er iets moeten gebeuren, omdat beide partijen een afdoende vergeldingsmacht menen te hebben opgebouwd en wellicht de afschrikkende werking nog verder zal afnemen door de ontwikkeling van afweermiddelen. Beide partijen beweren reeds nu over dergelijke afweermiddelen te kunnen beschikken.

In hoeverre men de theorie van McNamara moet beschouwen als een Amerikaanse poging om de impasse te doorbreken, is nog niet duidelijk. Men moet echter in dit opzicht niet uitsluitend denken aan veranderingen in militair opzicht. De militaire middelen vormen slechts een deel van de middelen waarover men in strategisch opzicht kan beschikken. Het feit dat mogelijk de V.S. met de theorie van McNamara de veranderingen zoekt in een variatie op een bestaand motief, wil helemaal niet zeggen dat de Sovjet-Unie daarop zal ingaan. Een andere vorm van „wishfull thinking” is de redenering, waarbij men de strategie van de V.S. en de Sovjet-Unie zonder meer op zichzelf van toepassing brengt, louter en alleen omdat men zichzelf in een bepaald blok heeft geplaatst. Men mag niet vergeten dat de strategie van de vreedzame coëxistentie gericht is tegen het *gezamenlijke* Westen met de V.S. aan het hoofd. De Sovjet-Unie hoeft (en zal) deze strategie niet toe te passen op slechts een deel van dat Westen. Men mag waarschijnlijk zelfs wel stellen dat in alle conflicten, waarbij de V.S. niet zijn betrokken, de Sovjet-Unie een voldoende groot potentieel heeft om het zonder de vreedzame coëxistentie te kunnen stellen. Voor de individuele staten is het dan ook van levensbelang te weten onder welke omstandigheden zij, onder dekking van hetzij de V.S., hetzij de Sovjet-Unie, buitenlandse politiek kunnen bedrijven. Voor de staten van het Sovjetblok, met hun gelijkgerichte politieke doelstellingen, die bovendien agressief zijn, is het veel gemakkelijker om waar te maken dat de vergeldingsmacht zal worden ingezet voor hun belangen dan voor de Westerse staten met hun passieve, afwerende houding en hun weinig eensgezinde politiek. Dit geldt temeer, omdat de satellieten in feite niet zelfstandig politiek bedrijven, maar worden gestuurd door de Sovjet-

Unie. In dit opzicht heeft het Sovjetblok meer aan het vergeldingswapen dan het Westen; doch ook in het geval dat die vergeldingsmacht haar waarde verliest, wint de Sovjet-Unie het meeste, omdat het initiatief gemakkelijker zal zijn terug te winnen. Gezien de principieel anti-westerse (= antikapitalistische) houding van de Sovjet-Unie, mag men stellen dat de Sovjetleiders op iedere kans loeren om op hun beurt het westen in het strategische defensief te dwingen.

d. Conclusie

1. De strategie van de vreedzame coëxistentie betekent een tijdelijke militaire verademing bij de gratie van de Sovjet-Unie en is in feite voor de Sovjet-Unie een middel om zonder kleerscheuren door een strategisch moeilijke periode heen te komen.

2. Het Sovjetvergeldingswapen maakt geen integrerend deel uit van de Sovjetstrategie (zoals in het Westen), maar is slechts een reactie als tijdelijke oplossing.

3. Sovjet-militaire strategie

a. Inleiding

De Sovjet-milstrat zal moeten kunnen voorzien in de behoefte aan militaire middelen, die is ontstaan bij het formuleren van de strategie van de vreedzame coëxistentie. Dit betekende dat de Sovjet-Unie met de hoogste prioriteit moest gaan bouwen aan een kernwapen-tegenvergeldingsmacht. Bovendien moest de Sovjet-Unie een militaire macht in stand houden voor conflicten, die geen algemeen karakter zouden hebben. Dit alles diende te geschieden binnen de vastgestelde verdeling van de nationale middelen.

Maarschalk Sokolovski en zijn co-auteurs schrijven in *Voyennaya Strategia* het volgende over de Sovjet-milstrat:

Milstrat is een systeem van theoretische kennis betreffende de wetten voor de de strijd in de vorm van een gewapend conflict, in naam van bepaalde klassebelangen. Op grond van militaire ervaring, militaire en politieke omstandigheden, economisch en moreel potentieel, nieuwe middelen voor de oorlogvoering en de opvattingen van de potentiële tegenstander moeten in de milstrat worden bestudeerd: de omstandigheden en aard van een toekomstige oorlog, de wijze van voorbereiding daarop, de uitvoering ervan, de krijgsmachtdelen en de grondslagen voor de inzet daarvan, zowel als de materiële en technologische basis van de oorlogvoering.

Tegelijkertijd blijft de milstrat het gebied voor de praktische activiteiten van militaire en politieke leiders van het hoogste niveau, voor wat betreft de kunst van de voorbereiding van een land op de strijd en het voeren van een gewapend conflict onder concrete historische omstandigheden.

De milstrat wordt onder moderne oorlogsomstandigheden een strategie van kernwapenaanvallen in de diepte, in samenwerking met operaties van alle krijgsmachtdelen, teneinde gelijktijdig het vijandelijke economische potentieel en de strijdkrachten te vernietigen en te verslaan over de gehele diepte van het grondgebied, ter bereiking van het oorlogsdoel in een zo kort mogelijke tijd.

Vooraf uit de laatste alinea blijkt duidelijk dat men in de Sovjet-Unie tot de conclusie is gekomen, dat de afloop van een gewapend conflict niet alleen wordt bepaald door de strijdkrachten, maar door het gehele nationale potentieel. Het is opmerkelijk dat in WO II deze opvatting leidde tot de massale bombardementen van Duitsland op aandringen van Westerse zijde, terwijl de Sovjet-Unie, in de persoon van Stalin, tegen deze bombardementen was. Nu blijkt de Sovjet-Unie het Westen te zijn gevolgd, op een ogenblik dat men in het Westen al weer stemmen hoort opgaan die juist deze vernietiging willen voorkomen. Het voorkómen van de totale vernietiging van de tegenstander kan men duidelijk als achtergrond zien van de theorie van McNamara. Het is mogelijk, zelfs aannemelijk, dat de Sovjet-Unie ook in dit opzicht een fase achter is op de ontwikkelingen in het Westen en dat deze totale vernietiging t.z.t. eveneens zal worden verlaten. Historisch gezien, kan men vaststellen dat, naarmate de mens meer te verliezen had, na iedere oorlog de kreet „nooit meer oorlog”, steeds sterker werd. In dit licht bezien zouden de moderne massavernietigingswapens inderdaad wel eens het tijdperk kunnen inluiden, waarin een wereldoorlog niet meer mogelijk zal zijn, omdat de mens veel meer heeft te verliezen dan hij ooit zal kunnen winnen. Dit is schijnbaar een ál te optimistische gedachtegang wanneer men hem ook op de Sovjet-Unie projecteert. Men moet echter wel bedenken dat het juist de materiële welstand is, die de voornaamste drijfveer is van het Sovjet-handelen.

b. Strijdkrachten

De Sovjet-Unie kende de klassieke indeling in land-, zee-, en luchtmacht. Voor de verwezenlijking van de afschrikking werd een vierde krijgsmachtdeel geschapen: de strategische raket-

strijdkrachten (strrksk). De prioriteit, die de opbouw van dit vergeldingswapen noodgedwongen moest krijgen, ging ten koste van de mogelijkheid tot verdere opbouw en modernisering van de andere krijgsmachtdelen. „Ten koste van” wil in dit verband zeggen, dat er zónder de strrksk in financieel opzicht meer mogelijkheden zouden zijn geweest om de andere krijgsmachtdelen op te bouwen. De nadruk heeft gelegen op de strategische betekenis van dit vierde krijgsmachtdeel, hetgeen duidelijk blijkt uit de ontwikkelde wapens en inzetmiddelen. Deze wapens en inzetmiddelen zijn uitsluitend gericht op strategische en operatieve (legergroep- en leger-) operaties. Beschikt men in de V.S. reeds lang over kleine nauwkeurige kernwapens, in de Sovjet-Unie heeft men nog steeds geen werkelijk „tactisch” kernwapensysteem. De nadruk op deze strategische kernwapens is zo groot, dat men in het Westen zelfs de mening hoort verkondigen dat de Sovjetstrijdmacht, qua samenstelling en omvang, slechts bruikbaar is in geval van een wereld-kernwapenoorlog en dat de conventionele strijdmiddelen onvoldoende bruikbaar zouden zijn voor het voeren van een conventionele oorlog. Wanneer dit waar is, dan dient men goed te beseffen dat de Sovjet-Unie een conventionele wereldoorlog niet mogelijk acht en dat men zich dus bij deze uitspraak moet beperken tot een conventionele *beperkte* oorlog.

Algemeen wordt aangenomen dat de Sovjet-Unie een voldoende groot vergeldingswapen heeft opgebouwd, zelfs voor een inzet in tweede instantie, en dat nu de fase van verbetering van dit wapenarsenaal is aangebroken. Hierdoor zal in financieel opzicht mogelijk meer ruimte ontstaan om tactische kernwapens in een versneld tempo te ontwikkelen en/of de conventionele strijdmiddelen meer aandacht te geven.

c. Karakter van de Sovjet-milstrat

CONTINENTAAL GERICHT

Door de eeuwen heen heeft de Sovjet-Unie, ten gevolge van een continentaal gerichte politiek, slechts continentale oorlogen gevoerd. Het communisme doorbrak deze continentale politiek door het introduceren van een wereldomvattende „inhoud”. Het duurde echter tot WO II voordat buiten het continent sprake was van werkelijk politieke „invloed”. De naoorlogse politieke ommekeer, die een golf van socialisme over de wereld deed spoelen, bracht de voorwaarden waaronder de Sovjetpolitiek ook in de praktijk een

„wereldpolitiek” kon worden. De Sovjet-militaire leiders hebben deze ontwikkeling echter niet kunnen of niet willen volgen en de milstrat bleef dan ook een typisch continentaal karakter behouden met de nadruk op de landstrijdkrachten. Zelfs in een boek als *Voyennaya Strategia*, waarin de milstrat wordt behandeld tegen, met name, de V.S., kunnen de auteurs zich niet losmaken van hun continentale instelling. Het meest spreekt in dit verband misschien wel de volkomen verwaarlozing in theorie en praktijk van amfibische operaties overzee. Slechts bij de behandeling van de strrksk krijgt de milstrat een wereldomvattend karakter.

NADRUK OP HET KERNWAPEN

De Sovjets hechten een uitzonderlijk grote waarde aan het kernwapen en de daarbij behorende inzetmiddelen, de raketten. Hoewel men in theorie het verschil tussen strategische en tactische kernwapens onderkent, spelen de strijdkrachten op alle niveaus een rol, die ondergeschikt is aan de inzet van de kernwapens. Men gaat in feite ervan uit, dat de kernwapens de gevechten beslissen door het vernietigen van de vijand en dat de overige strijdkrachten slechts een ondergeschikte rol te spelen zullen hebben. Vooral Chroestsjov was deze mening toegedaan en hij schroomde niet om zelfs openbaar te spreken over tanks en gemechaniseerde eenheden, als relikwieën van het verleden. Deze mening werd natuurlijk niet gedeeld door de militairen, die veel conservatiever waren ingesteld. De verschijning van het boek *Voyennaya Strategia* was dan ook in de Sovjet-Unie een welkome gelegenheid tot het uiten van kritiek, een gelegenheid die royaal werd aangegrepen.

Deze kritiek was nu in hoofdzaak gericht tegen de al te groot geachte nadruk op de raketkernwapenbewapening en op de strrksk in het bijzonder. Inderdaad mag men slechts spreken over „nadruk”, omdat het opmerkelijk is dat de auteurs in feite nergens hebben vergeten om ook de conventionele middelen te noemen, hoewel zij vrijwel niet tot een verdere uitwerking komen over het gebruik van die middelen.

Het aftreden van Chroestsjov zou in dit opzicht mogelijk de gelegenheid openen tot het formuleren van een minder geprononceerd standpunt.

Het aanblijven van Malinovski, die tegenover zijn onderhebbenden voortdurend de al te scherpe uitspraken van Chroestsjov heeft verzacht, zou hiervoor mogelijk een aanwijzing kunnen zijn.

Sedert de dood van Stalin is men in de Sovjet-Unie op militair gebied steeds meer belang gaan hechten aan de verrassing. De vergeldingsmacht van Foster Dulles bracht voor het communisme een bijzonder netelig probleem, omdat men moest erkennen dat een strategisch verrassende aanval het einde van de Sovjet-Unie zou kunnen betekenen en daarmee tevens het einde van het communistische stelsel zou kunnen brengen. Dit was onverenigbaar met de communistische leer, die per definitie de overwinning zal behalen over het kapitalisme. Zelfs het bezit van een tegenvergeldingsmacht, die een wederzijdse vernietiging moest garanderen, gaf geen afdoende antwoord op dit probleem. In *Voyennaya Strategia* zeggen de auteurs dat de verrassing van beslissende betekenis is, waarbij men zich moet realiseren dat zij aan nog andere factoren een beslissende betekenis toekennen (de onveranderlijke factoren van de oorlogvoering). In één adem zeggen zij echter verder dat deze verrassing niet beslissend is voor de uiteindelijke afloop van de oorlog. In latere artikelen trachten dezelfde auteurs duidelijk te maken, dat zelfs bij een verrassende kernwapenoverval op de Sovjet-Unie, de „second-strike” capaciteit van de Sovjet-Unie voldoende groot is om ook de V.S. en het Westen te vernietigen. In de dan volgende fase van herstel zou de superioriteit van het communistische stelsel een sneller herstel van het Sovjetblok garanderen, waardoor uiteindelijk de overwinning tóch zou kunnen worden bevochten. Deze redenering doet in Westerse oren wat wonderlijk aan, maar zij is volkomen in overeenstemming met de Sovjetideologie en men mag aannemen, men moet zelfs aannemen, dat de Sovjetleiders in hun eigen ideologie geloven. Het is essentieel bij het beoordelen van het doen en laten van de Sovjets om uit te gaan van datgene waarin zij geloven en niet van datgene wat wij daarvan aanvaardbare argumenten vinden.

Ten gevolge van het belang dat men in de Sovjet-Unie is gaan hechten aan de verrassing, is er een grote inspanning om deze verrassing te voorkomen. De eerste maatregel was het scheppen van de voorwaarden, die een „pre-emptive” aanval mogelijk moesten maken. Eén van de grootste gevaren, hierdoor ontstaan, is de mogelijkheid dat door een verkeerde appreciatie van de bedoelingen van de tegenstander een wereldoorlog zou kunnen ontstaan. Een tweede middel om de verrassing te neutraliseren is het opbouwen van een „second-strike”-capaciteit. Hiermee wordt de af-

schrikwekkende waarde vergroot, maar de vernietiging op eigen grondgebied wordt niet voorkomen. Beide partijen moeten worden geacht deze second-strikecapaciteit te bezitten. De derde methode, tevens de meest effectieve, is het ontwikkelen van een middel, dat de vernietigende uitwerking kan voorkomen. Het is logisch, dat een dergelijk middel pas in de laatste plaats effectief kan worden, omdat het nu eenmaal meer tijd kost om iets nieuws te ontwikkelen, dan iets dat bestaat aan te passen.

Sedert kort beweren zowel de Sovjet-Unie als de V.S., dat zij beschikken over afweermiddelen waarmee reeds gelanceerde vijandelijke strategische kernwapens kunnen worden geneutraliseerd.

Slechts indien deze afweermiddelen — zo deze beweringen juist zijn — in voldoende mate aanwezig zijn, zal het gevaar voor verrassing door deze wapens verdwijnen. Daarmee zal dan echter tevens de afschrikwekkende werking van de kernwapen-vergeldingsmacht verdwijnen en de afschrikingsstrategie verliest haar waarde, tenzij er een nieuw vergeldingsmiddel beschikbaar komt.

d. *De betekenis van het boek *Voyennaya Strategia**

Wanneer men het boek ontdoet van alle communistische leuzen en propaganda en alle herhalingen zou weglaten, dan blijft er slechts een betrekkelijk kleine, maar harde kern over. Welke waarde mag men aan deze kern hechten? De oplage van het boek is te klein om aan te nemen dat het boek uitsluitend als propagandamiddel naar buiten zou zijn bedoeld. De inhoud kan daardoor moeilijk misleidend zijn, omdat te veel mensen binnen de Sovjet-Unie kennis ervan hebben kunnen, en mogen, nemen. De oplage is ook weer niet zó klein, dat men zou mogen aannemen dat de inhoud uitsluitend voor intern gebruik zou zijn bestemd. Er zullen daarom ongetwijfeld propaganda-aspecten aan zitten, zowel gericht op de Sovjet- als op de Westerse lezer. Na de verschijning van de eerste uitgave werd al vrij spoedig een meer uitgebreide uitgave officieel aangekondigd en er werd in zekere zin om commentaar gevraagd. Dit commentaar kwam, zowel van Sovjetzijde als van Westerse zijde. Bij de herziene uitgave werd plaats ingeruimd voor kritiek van beide zijden. Opmerkelijk is echter dat men intern slechts inging op kritiek tegen een onjuiste interpretatie van de leerstellingen van het com-

munisme en extern aandacht schonk aan zwakheden die de Westerse commentatoren meenden te hebben moeten constateren. De kern van de milstrat bleef echter onverkort gehandhaafd en werd zo nodig met nog meer woorden duidelijk gemaakt.

Hierdoor krijgt men de indruk, dat bij de twee verschillende uitgaven niet zozeer de inhoud van het boek in het geding was, als wel de zogenaamde „discussievorm van de totstandkoming”. De inhoud van het boek heeft daardoor intern in de Sovjet-Unie een veel meer bindend karakter gekregen omdat het immers schijnbaar na een algemeen, open overleg tot stand is gekomen. Men mag dan ook wel aannemen dat het boek het geraamte vormt voor de verdere ontwikkeling van het militaire denken in de Sovjet-Unie.

Met de Westerse kennis van de Sovjetstrijdkrachten als achtergrond, kan men moeilijk aan de indruk ontkomen, dat de Sovjet-Unie en de satellieten, ook gezamenlijk, niet in staat zijn om de door Sokolovski c.s. ontwikkelde theorieën betreffende de milstrat op dit ogenblik volledig in de praktijk te brengen. Niet kwalitatief en niet kwantitatief. Er is echter duidelijk aantoonbaar, dat de landen van het Warschaupact kwalitatief steeds beter in staat moeten worden geacht tot het voeren van een oorlog op de wijze, die Sokolovski voor ogen heeft. Kwantitatief kan men moeilijker tot gevolgtrekkingen komen, omdat men niet weet welke beperkingen de Sovjet-Unie zichzelf tijdelijk heeft opgelegd. Het boek *Voyennaya Strategia* krijgt daardoor het aanzien van een toekomstbeeld: een beeld dat de Sovjetmilitairen voor ogen staat bij de opbouw van hun strijdkrachten. Nu, aan het einde van het jaar 1964, ziet het er naar uit, dat de Sovjet-Unie omstreeks 1970 in staat moet worden geacht om de milstrat van Sokolovski c.s. onverkort in praktijk te brengen. (Bij deze voorspelling moet uiteraard het voorbehoud worden gemaakt, dat eventuele veranderingen in de opvattingen omtrent de relatieve waarde van de verschillende krijgsmacht-delen onderling, en het belang van de totale zwaarmacht als strategische middel, iedere voorspelling op dit gebied van betrekkelijke waarde doen worden.) Een bespoediging kan nauwelijks tot de mogelijkheden worden gerekend, omdat een verandering in opvattingen niet onmiddellijk inwerkt op de bestaande programmering en het in de meeste gevallen een kwestie

van jaren is voordat een nieuwe programmering in de praktijk zijn uitwerking kan doen gevoelen.

e. *Conclusie*

1. De huidige Sovjetstrategie, en dus ook de milstrat, is een reactie op Amerikaanse initiatieven. De tijd is rijp voor het overnemen van het initiatief door de Sovjet-Unie, omdat de basis van het Amerikaanse strategie, de strategische vergeldingsmacht, haar afschrikkende werking begint te verliezen.

2. Tot dusver hebben de strategische wapens in de Sovjet-Unie de belangrijkste plaats ingenomen. De omstandigheden zijn echter nu zodanig, dat ook de tactische middelen, i.c. het tactische kernwapen en de conventionele strijdmiddelen, meer aandacht kunnen krijgen.

3. De Sovjet-milstrat is nog niet aangepast aan het politieke doel, omdat de Sovjetstrategie niet de strategie is die het beste past bij het politieke doel, maar slechts de op één na beste strategie.

4. Het kernwapen speelt een dominerende rol in de Sovjet-milstrat. Het belang dat men in de Sovjet-Unie hecht aan het kernwapen, zal echter meer genuanceerd kunnen worden naarmate men over een grotere verscheidenheid van kernwapensystemen kan beschikken. Hierdoor zou bv. het gebruik van de landstrijdkrachten niet zo absoluut ondergeschikt behoeven te blijven en de huidige onderschikking meer een nevenschikking kunnen worden.

5. Een strategische verrassing met kernwapenraketten e.d. zal in de toekomst nauwelijks van belang zijn, omdat men die verrassing kan voorkomen. Dit wil echter niet zeggen dat in een beperkt conflict, waarbij de vergeldingsmacht niet zal worden ingezet, de verrassing eveneens van minder belang zou zijn. Misschien is zelfs wel van het tegendeel sprake.

6. Het boek *Voyennaya Strategia* bevat duidelijke richtlijnen voor de toekomst van de Sovjet-milstrat. Het boek vertoont verschillende hiaten, al dan niet opzettelijk, die echter gemakkelijk kunnen worden aangevuld. Hiertoe zullen de auteurs echter veel meer terzake moeten zijn en in details treden. Dergelijke aanvullingen zullen daardoor een grote inlichtingenwaarde hebben en bijgevolg veel moeilijker bereikbaar zijn.

(Slot volgt)

Optreden van de antitankbatterij in de pantserinfanteriebrigade

door W. W. VAN DER HOEK, Luitenant-Kolonel der Artillerie

1. Algemeen

Meer dan ooit zullen tanks en pantservoertuigen het beeld op het gevechtveld beheersen. Zowel bij daglicht als bij duisternis (infrarood- en gevechtveldverlichting) kan een gemechaniseerd optreden worden verwacht. Deze dreiging kan met kernwapens alleen niet worden afgewend. Tegen gemechaniseerde — en sterk aan tanks uitgeruste vijandelijke strijdkrachten — dienen tenminste even beweeglijke en over pantserbestrijdingsmiddelen beschikkende eenheden te worden ingezet. Slechts deze eenheden zijn in staat met kans op succes het gevecht te voeren.

2. Middelen waarmee tanks en pantservoertuigen kunnen worden bestreden

a. kernwapens;	f. antitankkanonnen;
b. tanks;	g. terugstootloze
c. luchtstrijdkrachten	vuurmonden (106 mm,
d. conventionele	Carl Gustav);
artillerie;	h. raketwerpers;
e. mijnevelden;	i. geweergranaten;

Zonder de overige bovengenoemde pantserbestrijdingsmiddelen te kort te willen doen, zal verder uitsluitend het antitankkanon in beschouwing worden genomen.

De commandant van een pantserinfanteriebrigade beschikt momenteel over één antitankbatterij. De gevechtskracht van deze batterij wordt gevormd door 3 pelotons à 5 stukken 105 mm antitank gemechaniseerd.

3. Gegevens 105 mm antitank gemechaniseerd

Schootsveld: 360°.

Bewapening: 105 mm kanon lang 44; 1 mitr. MAG naast het kanon; 1 mitr. MAG op de koepeel; 6 rookgranaatwerpers.

Doorslagvermogen: 40 cm.

Overschrijdingsvermogen: 1,90 m.

Waadvermogen: 0,80 m.

Maximumsnelheid op de weg: 60 km/h.

Snelheid in het terrein: 12 à 15 km/h.

Een maximaal werkzame dracht is zonder meer niet te geven. Het al of niet verplaatsen van het doel en de weersomstandigheden zijn factoren die invloed hebben op de maximaal werkzame dracht. Onder gunstige omstandigheden kan 1500 à 2000 m worden aangehouden.

4. Grondbeginselen van de inzet van de antitankbatterij

A. Juist gebruik van het terrein

Het terrein en de weersomstandigheden zijn doorslaggevend factoren bij het opstellen van de plannen voor de inzet van gepantserde eenheden. Aan de hand van een zorgvuldige weer- en terreinstudie kunnen de naderingsmogelijkheden voor vijandelijke gepantserde eenheden worden bepaald. Hierbij is de begaanbaarheidskaart een waardevol hulpmiddel. Aan de hand van de onderkende naderingsmogelijkheden kunnen de meest geschikte stellingen voor de antitankbatterij worden vastgesteld. Bij de beoordeling van het terrein moet rekening worden gehouden met de heersende weersgesteldheid. Zware regenval en dooi kunnen overigens goed tankterrein moeilijk doorschrijdbaar maken. Eveneens kunnen langdurige droogte en vorst slecht tankterrein doorschrijdbaar maken.

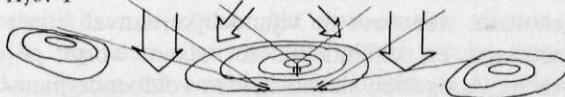
Tot natuurlijke hindernissen kunnen o.a. worden gerekend:

1. steile hellingen;
2. moerassen;
3. dichte bossen;
4. waterlopen, breder dan 3 m en dieper dan 1,20 m, en met steile harde oevers.

Kunstmatige hindernissen zijn: mijnevelden en vernielingen (bv. wegkraters).

In heuvelachtig terrein verdienen stellingen op achterhellingen en rompedekte stellingen de voorkeur, indien schootsvelden van 600 à 1000 m nog mogelijk zijn (afb. 1). Voorhellingen

Afb. 1

dienen zoveel mogelijk te worden vermeden. In vlak terrein is aanwezigheid van aaneengesloten schootsvelden de belangrijkste factor bij de keuze van de stellingen. Onder alle omstandigheden dient te worden gestreefd naar stellingen, waaruit flankerend vuur op de vijand kan worden afgegeven. Er moeten verscheidene stellingen worden verkend, zodat de mogelijkheid wordt geboden de stukken meermalen van stelling te laten veranderen, zonder dat dit door de vijand wordt waargenomen. Bij duisternis wordt de keuze van de stelling mede bepaald door de beschikbare gevechtsveldverlichting.

B. *Beweeglijkheid*

Het statisch gebruik van de batterij moet worden vermeden, daar hierdoor de kans op uitschakeling van de batterij sterk toeneemt. Nadat een stuk enkele schoten heeft afgegeven, moet een andere, dichtbij gelegen stelling worden betrokken. Het beweeglijk optreden dient niet te worden beperkt tot de afzonderlijke stukken, maar ook de pelotons dienen in hun geheel veelvuldig van stelling te veranderen.

De batterij zal als eenheid slechts bij hoge uitzondering het gehele gevecht uit één stelling voeren.

Na een eerste gevechtsaanraking zal veelal pelotonsgewijze van stelling worden veranderd. Op deze wijze is het mogelijk in de verdediging het gevecht in de diepte te voeren.

Getracht moet worden te voorkomen dat tijdens het rijden moet worden gevuurd.

C. *Concentratie*

De batterij dient, indien enigszins mogelijk, als eenheid op één naderingsmogelijkheid te worden ingezet. Het afzonderlijk inzetten van pelotons maakt het vuuroverwicht van de vijandelijke tanks nog groter dan bij batterijsgewijze inzet. De concentratie dient niet zozeer te worden gezocht in een geconcentreerd inzetten van het materieel, als wel door het kiezen van de stellingen zodanig, dat een *concentratie van vuur* op de vijandelijke tanks kan worden uitgebracht.

D. *Groepering in de diepte*

Door de batterij in de diepte en bij voorkeur op de flank te groeperen, kan een vijandelijke tankformatie voortdurend onder vuur worden genomen, waardoor de vijandelijke aanval wordt vertraagd en uiteindelijk tot staan wordt gebracht. Aangezien slechts zelden voldoende pant-

serbestrijdingsmiddelen aanwezig zijn om stellingen over voldoende diepte te kunnen betrekken, dient de groepering in de diepte te worden bereikt door de stellingen achtereenvolgens te bezetten.

E. *Samenwerking met andere wapens*

De samenwerking met de manoeuvre-eenheden en vuursteuneenheden wordt voornamelijk tot uitdrukking gebracht in de juiste coördinatie van het vuur van deze eenheden met het vuur van de antitankbatterij. De batterijcommandant moet deze eenheden op de hoogte stellen van de verplaatsing van de batterij en, zo mogelijk, van de tijdstippen waarop de verplaatsingen zullen plaatsvinden.

Het formeren van infanterie-antitankteams en tank-antitankteams, waartoe vaak de neiging bestaat, moet ten sterkste worden ontraden, daar door een te sterke binding de karakteristieke eigenschappen van de antitankstukken niet kunnen worden uitgebuit.

Indien de batterij of een antitankpeloton onder bevel wordt gesteld van een infanteriebataljon, zal de batterij c.q. het peloton te statisch worden en over te geringe diepte kunnen worden ingezet, waardoor de kwetsbaarheid van de stukken zal toenemen. Door de geringere pantsering van de stukken kunnen deze niet aan dezelfde risico's worden blootgesteld als de tanks. Indien de batterij of een antitankpeloton onder bevel wordt gesteld van een tankbataljon, zullen doorgaans zelfstandige opdrachten aan het antitankonderdeel worden gegeven, zoals flankbeveiliging, overnemen van de consolidatie en bescherming van de uitgangsstelling.

F. *Bevelvoering en coördinatie*

De batterijcommandant is behalve ondercommandant van de brigadecommandant, tevens zijn speciale stafofficier. Als speciale stafofficier adviseert hij de brigadecommandant en diens staf omtrent de inzet van de batterij en verschaft gegevens voor het opstellen van het pantserafweerplan (m.i. is de naam pantserbestrijdingsplan beter).

Nadat de brigadecommandant een tactische opdracht heeft ontvangen, zal zijn staf aan de hand van deze opdracht en de richtlijnen van de commandant, een beoordeling van de toestand maken. De batterijcommandant zal eveneens een beoordeling van de toestand maken, teneinde een advies over de inzet van de batterij te kun-

nen uitbrengen. Hij zal hierbij nauw contact onderhouden met de brigadestaf (S3, S2, Artillerie-liaisonofficier, commandant pantsergenie-compagnie) teneinde zijn pantserafweerplan te coördineren met:

- a. kernwapenvuurplan;
- b. artilleriesvuurplan;
- c. hindernisplan;
- d. misleidingsplan.

De opdracht voor de batterij en de uitwerking daarvan, worden opgenomen in de desbetreffende subparagraaf van het operatiebevel. Het pantserafweerplan wordt door de batterijcommandant ontworpen en, na goedkeuring door de S3 van de brigade, als bijlage van het operatiebevel uitgegeven. In het pantserafweerplan kunnen o.a. worden opgenomen:

- a. ingenomen en voorbereide steunpunten, alsmede de opstelling en de schootsvelden van de antitankwapens van de bataljons;
- b. mijnenvelden en hindernissen;
- c. eerste en volgende stellingen van de batterij c.q. pelotons en de route(s) van de ene stelling naar de andere.

5. Inzet van de antitankbatterij bij tactische verplaatsingen

A. Zolang geen gevechtsaanraking is te verwachten, verplaatst de antitankbatterij zich bij voorkeur in colonneformatie over de weg.

B. Zodra gevechtsaanraking is te verwachten neemt de batterij die formatie aan, waaruit op gemakkelijke wijze een mogelijke vijandelijke aanval kan worden afgeslagen.

Indien de terreinomstandigheden dit toelaten, zal de batterij zich sprongsgewijze verplaatsen, waarbij tijdelijk stellingen worden betrokken in de gebieden, die zich lenen voor een aanval op de flank.

Indien het terrein naast de opmarsweg het optreden van vijandelijke pantsereenheden uitsluit, wordt de batterij ingezet voor het versterken van de pantserafweer van de voorste marseenheden.

6. Inzet van de antitankbatterij bij de aanval

A. Bij een aanval op een niet of slecht voorbereide stelling treedt de batterij op dezelfde wijze op als bij een tactische verplaatsing, waarbij gevechtsaanraking is te verwachten.

B. Bij een aanval op een door de vijand ter

verdediging ingericht gebied kunnen de volgende opdrachten worden gegeven.

a. Het beveiligen van het gereedstellen in de uitgangsstellingen, alsmede het beveiligen van het overschrijden van de startlijn.

b. Het beveiligen van een ongedekte flank tijdens de aanval.

c. Het versterken van de pantserafweer van de aanvallende troepen.

d. Het versterken van de pantserafweer tijdens de consolidatie.

Veelal zal de batterij bovengenoemde opdrachten krijgen, die dan in de verschillende fasen van de aanval achtereenvolgens moeten worden uitgevoerd.

Ad a. De batterij dient in de laatste stelling voor het beveiligen van de startlijn zodanig in stelling te komen, dat de volgende opdracht tijdens de aanval gemakkelijk en soepel kan worden uitgevoerd.

Ad b. Bij het beveiligen van een ongedekte flank wordt op dezelfde wijze opgetreden als beschreven in punt 5 B. De pantserbestrijding moet zo veel mogelijk beweeglijk worden gevoerd. Verkenningen zullen slechts over een beperkt gebied kunnen worden uitgevoerd.

Ad c. Het versterken van de pantserafweer van de aanvallende troepen wordt alleen dan gegeven, indien zich bij de aanvallende troepen geen of zeer weinig tanks bevinden. Veelal zal de batterij zich per peloton sprongsgewijze verplaatsen, daarbij telkens in stelling komend in die terreingedeelten, waaruit de eigen aanvallende troepen een zo groot mogelijke bescherming genieten. Een andere mogelijkheid is dat de batterij in formatie verplaatst achter de voorste troepen. De keuze van beide mogelijkheden is afhankelijk van de beschikbare inlichtingen over de vijand en de terreingesteldheid. Bij de uitvoering van de verschillende opdrachten tijdens de eigenlijke aanval is een zeer nauwe coördinatie met de eigen aanvallende troepen dringend geboden.

Ad d. Na het bereiken van het aanvalsdoel kan de batterij worden ingezet om de pantserafweer van de consoliderende troepen te versterken of om de tanks af te lossen. Indien eigen tanks beschikbaar zijn voor het afslaan van vijandelijke tegenaanvallen, zal de batterij veelal worden ingezet om een tegenaanval van de vijande-

lijke tanks te vertragen, c.q. af te slaan, ten einde de eigen tanks de gelegenheid te bieden een aanval op de flank of in de rug van de vijand uit te voeren.

7. Inzet van de antitankbatterij bij de verdediging

Algemeen

Na het kernwapen vormen de vijandelijke tank-eenheden de grootste dreiging in het verdedigend gevecht.

De verdediging is voornamelijk een gevecht tegen pantser. Hieruit volgt dat het antitankwapen één van de hoofdwapens van onze gevechtseenheden moet zijn. Het te verdedigen gebied moet diep zijn om de vijandelijke aanval te kunnen afremmen. Hierbij mag tijdelijk terrein verloren gaan, maar tactisch belangrijke gebieden moeten tenslotte worden teruggewonnen c.q. worden beheerst.

Met de keuze van het te verdedigen gebied zal rekening moeten worden gehouden met aanwezige hindernissen, met de mogelijkheid om vijandelijke tanks af te remmen en te vernietigen en met de manoeuvreervrijheid voor de eigen tanks.

Volgens de huidige opvattingen zal de vijandelijke tactiek zijn gericht op het forceren van doorbraken in ons verdedigingssysteem met sterke pantsereenheden, gesteund door sterke vuurconcentraties, zowel nucleair als conventioneel.

B. Soorten opdrachten

De opdracht, die aan de antitankbatterij wordt gegeven, is sterk afhankelijk van de terrein- en weersomstandigheden, alsmede van de tactische situatie. De volgende opdrachten kunnen worden gegeven.

- a. De vijand dwingen in een bepaalde richting (het kanaliseren van de aanval).
- b. Het bestrijden van de tanks in het zwaartepunt van de aanval.
- c. Het innemen van stellingen waarin de vijandelijke penetratie kan worden afgegrendeld.
- d. Het vernietigen van doorgebroken vijandelijke tanks.

Afhankelijk van de ontwikkeling van het gevecht zullen bovengenoemde opdrachten moeten worden uitgevoerd. Het optreden van de batterij dient nauwkeurig te worden gecoördineerd met

het kernwapenvuurplan, het artillerievuurplan, het hindernisplan en het misleidingsplan.

Ad a. Het kanaliseren van de vijandelijke aanval

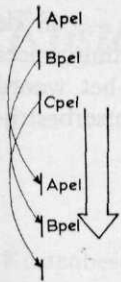
Teneinde de eigen tegenaanval onder de meest gunstige omstandigheden te kunnen inzetten, is het noodzakelijk de vijandelijke aanval in een bepaalde richting te dwingen. De batterij zal bij deze opdracht veelal achtereenvolgens verscheidene stellingen moeten betrekken. Deze stellingen moeten bij de voorbereiding zo mogelijk alle worden verkend. De batterij zal in het algemeen slechts op één van de flanken van de aanval behoeven te worden ingezet om het beoogde doel te bereiken.

Het inzetten van de gehele batterij op een flank biedt de mogelijkheid van grotere concentratie van het vuur; voorts is de coördinatie van de vuursectoren van de pelotons eenvoudig.

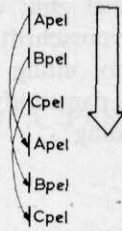
Is echter de naderingsmogelijkheid voor de gepantserde eenheden breder dan de maximumdracht van de antitankstukken, dan kan het zin hebben de batterijen pelotonsgewijze in te zetten. Indien de batterij op één flank optreedt, dan kan de bestrijding op twee manieren worden uitgevoerd.

Op de flank van de naderingsmogelijkheid moeten meer batterijstellingen worden verkend met een tussenruimte van verscheidene kilometers tussen de batterijstellingen. Bij deze wijze van uitvoering kunnen de pelotons vrij lang in één stelling verblijven, terwijl de vijandelijke formatie door twee pelotons gelijktijdig onder vuur kan worden genomen (één peloton rijdt of wacht tot de vijand in zijn vuur komt). De vijand ligt niet voortdurend onder vuur. Door over een grote afstand ca. 3 km te verplaatsen, proberen de pelotons de spits van de aanval voor te zijn, waardoor de spits van de aanval telkens opnieuw in het antitankvuur loopt.

De stukken dienen per stelling over verscheidene reservestellingen te beschikken (afb. 2). Een andere mogelijkheid is opeenvolgende batterijstellingen zonder tussenruimte te betrekken. De stellingverandering heeft eveneens pelotonsgewijze plaats. De pelotons zullen bij deze nebij de vorige methode. De stellingveranderingen nemen in totaal meer tijd in beslag dan bij de bovengenoemde methode. Slechts een deel van de vijandelijke formatie kan daardoor terzelfdertijd onder vuur worden genomen. Hoewel minder

Afb. 2

Afb. 3

stukken tegelijkertijd kunnen vuren (dus minder concentratie van vuur) ligt de vijand echter voortdurend onder vuur (afb. 3).

Bovengenoemde mogelijkheden zijn slechts schematisch weergegeven. De keuze van beide mogelijkheden is afhankelijk van de terreinomstandigheden, de snelheid van optreden van de vijand, alsmede de diepte waarover de bestrijding moet worden gevoerd.

Indien meer dan één vijandelijke naderingsmogelijkheid aanwezig is, kan de antitankbatterij in een afwachtingsgebied gereed worden gehouden voor inzet. De batterij komt in stelling, zodra zekerheid bestaat langs welke naderingsmogelijkheid de vijandelijke hoofdaanval zal worden ingezet.

Indien een verrassend optreden van de vijand mogelijk is, kan bij elk van de naderingsmogelijkheden (max. 3) reeds één peloton in stelling komen. Zodra de hoofdaanval wordt onderkend, worden de andere pelotons naar de desbetreffende naderingsmogelijkheid aangetrokken.

Ad b. *Bestrijding van tanks in het zwaartepunt van de aanval*

De opdracht zal worden gegeven, indien een aanval met zeer sterke gepantserde troepen in goed tankterrein wordt verwacht.

De antitankbatterij zal zelden de gehele vijandelijke aanval tot staan kunnen brengen. Het doel van deze opdracht is dan ook in de eerste plaats de vijand te dwingen zijn krachten te verdelen en de aanval te vertragen. Vervolgens kunnen de vijandelijke troepen door het optreden van de batterij worden opgestuikt, waardoor zij kernwapendoelen gaan vormen. De batterij verschaft de hogere commandant, samen met de andere hem ter beschikking staande middelen, bij deze wijze van optreden de nodige tijd voor het inzetten van de tegenaanval. De batterij voert deze bestrijding bij voorkeur uit op één van de flanken van de aanval. Het gevecht moet beweeglijk worden gevoerd. Voor-

al bij deze opdracht bestaat het gevaar, dat de batterij in een beslissend gevecht wordt gewikkeld; dit moet echter worden voorkomen.

Ad c. *Het innemen van een stelling waarin de vijandelijke penetratie moet worden afgegendeld*

Deze opdracht wordt in het algemeen gegeven in combinatie met één van de bovengenoemde opdrachten. In een grendelstelling wordt zonder diepte slechts in één richting verdedigd. Deze stelling wordt uitsluitend betrokken als laatste mogelijkheid om de verdediging tegen pantser-eenheden voort te zetten, dan wel om de tegenaanval, al of niet met kernwapeninzet, mogelijk te maken. De grendelstelling moet bij voorkeur achter een natuurlijke of kunstmatige hindernis worden ingericht. De stellingen van de stukken dienen maximale zicht- en vuurdekking te bieden.

Ad d. *Het vernietigen van doorgebroken tanks*

Indien tijdens de uitvoering van één van de voorgaande opdrachten een aantal tanks is doorgebroken, kan de batterij opdracht krijgen deze tanks op te sporen en te vernietigen. De bestrijding zal volledig beweeglijk worden gevoerd. Veelal zal het niet mogelijk zijn de commandanten der eenheden, in wier gebied de batterij zal optreden, in te lichten over de te nemen actie.

8. **Inzet van de antitankbatterij bij het vertragend gevecht**

De wijze van optreden van de antitankbatterij is afhankelijk van de wijze waarop de vertragung wordt gevoerd. Onder deze omstandigheden zal de batterij, méér dan bij de andere gevechtsvormen, de vijand veelal frontaal en op zo groot mogelijk afstand moeten bestrijden.

A. *Volledig beweeglijke vertragung*

De pantserbestrijding zal op verschillende naderingsassen gedecentraliseerd en geheel beweeglijk worden gevoerd. Het pelotonsgewijze onderbevel stellen van een bataljon is hierbij veelal regel.

B. *Vertragung in weerstandsstroken*

De antitankbatterij zal als eenheid worden ingezet. De bestrijding zal zo veel mogelijk uit verkende stellingen worden gevoerd. In deze stellingen dienen zoveel mogelijk reservestel-

lingen te worden verkend, aangezien de batterij in de weerstandsstrook slechts over een geringe diepte kan optreden.

Het bestrijden van vijandelijke tanks moet agres-

sief zijn; dit dient — naar ik meen — in de voorschriften, o.a. de gevechtshandleiding, meer tot uiting te worden gebracht, door het woord „pantserafweer” te wijzigen in „pantserbestrijding”.

Per abuis is op het omslag van De Militaire Spectator van maart 1965 een RF104G behorende tot het Foto herkennings squadron (306 Sq) opgenomen (vide squadron embleem en tip tanks). Het onderschrift komt derhalve niet overeen met de foto. Een meer passende foto voor het onderschrift „F104G, Nederlandse interceptiejager voor alle weersomstandigheden” is hierboven opgenomen.

Kostenbesef

door F. J. A. PANTUS, Luitenant-Kolonel der Militaire Administratie,
Hoofd Bedrijfseconomie 574 TD Tankwerkplaats

Kostenbesef is een heden ten dage veelvuldig gebruikt woord, zowel in het particuliere bedrijfsleven als bij de overheid. Het woord op zichzelf gebruiken, wil echter nog niet zeggen dat men de volledige strekking ervan overziet en nog minder dat men consequent ernaar handelt.

Vandaar dat het mij dienstig voorkomt het woord „kostenbesef” eerst nauwkeurig te analyseren. Het gaat hier in werkelijkheid om twee woorden, t.w. het woord „kosten” en het woord „besef”. Wat zijn nu kosten? In de moderne bedrijfseconomische opvattingen wordt groot onderscheid gemaakt tussen „offers” en kosten”. „Offers” zijn *alle* waarden die aan een of ander productieproces worden besteed. „Kosten” zijn de *ratio-neel opgeofferde* waarden.

Ik citeer hierbij het begrip „kosten” zoals dit voorkomt in het boek van prof. dr. J. L. Meij „Leerboek der Bedrijfseconomie” deel I „Theoretische Bedrijfseconomie”:

Kosten zijn alle onvermijdbare, voorzienbare en in verband met de produktie kwantitatief meetbare offers.

Het zal de aandachtige lezer nu niet moeilijk vallen het verschil tussen „offers” en „kosten” te vinden. „Offers” zijn immers *alle* in een productieproces opgeofferde waarden, „kosten” slechts die, welke onafscheidelijk zijn verbonden met een bepaald productieproces, „de doelmatig gebrachte offers”. Het verschil geeft derhalve aan „onnodig gebrachte offers”, en dat zijn verspillingen.

Ga ik vervolgens het woord „besef” nader omschrijven en neem ik daarvoor het grote woordenboek van Van Dale, dan lees ik achter het woord „besef”: „bewuste, duidelijke voorstelling, begrip”.

Het woord kostenbesef wil dan ook aangeven het tonen van een goed en juist begrip t.a.v. offers die in verband met bepaalde handelingen dienen te worden gebracht en het voorkomen van irrationele offers, dus van verspillingen.

Een juist begrip alléén is echter niet voldoende. Iedere functionaris van hoog tot laag moet bereid

zijn daadwerkelijk mee te werken om verspillingen te voorkomen.

Welke verspillingen moeten nu speciaal de aandacht hebben? Ik zou hier de nadruk willen leggen op de volgende vormen van verspilling:

- a. verspilling aan menselijke arbeid;
- b. verspilling aan materiaal (passieve produktiemiddelen);
- c. verspilling aan middelen (actieve produktiemiddelen);
- d. verspilling aan tijd.

Ad a

De verspilling aan menselijke arbeidskracht kan het gevolg zijn van vele factoren:

1. verspillingen voortvloeiende uit een gebrekkige werkvoorbereiding, en/of planning. Hieruit vloeien zeer vaak onnodige wachttijden voort;
2. verspillingen door onvolledige werkinstructies waardoor vragen opkomen bij de man, hetgeen leidt tot onnodige besprekingen;
3. verspillingen als gevolg van het feit dat werkzaamheden worden verricht door personeel van een hogere bekwaamheid, hoewel deze door minder geschoolde krachten zouden kunnen worden uitgevoerd;
4. verspillingen door onjuiste samenstelling van werkteams, omdat geen rekening werd gehouden met de persoonlijke kwaliteiten, kennis, karakter, enz. van de teamleden;
5. verspillingen voortvloeiende uit te weinig en/of gebrekkig gereedschap;
6. verspillingen door een ondoelmatige opstelling van machines en gereedschappen, enz.

Dit zijn nog slechts enkele punten waardoor verspilling aan menselijke arbeid ontstaat. Er zouden nog vele andere zijn te noemen.

Ad b

De verspillingen aan passieve produktiemiddelen (grond- en hulpstoffen) zijn veelal toe te schrijven aan de volgende oorzaken:

1. gebruik van te veel materiaal;
2. gebruik van verkeerd materiaal;
3. onjuiste opslag van het materiaal;
4. te grote aankopen, enz.

Ad c

Ten aanzien van verspillingen met betrekking tot de actieve produktiemiddelen (machines, werktuigen) kan worden gewezen op:

1. het gebruiken van te dure machines;
2. het aanschaffen van machines met een te grote capaciteit;
3. een disproportionaliteit als gevolg van onjuiste kwantitatieve verhoudingen der verschillende benodigde machines;
4. overbelasting van machines;
5. onvoldoende en/of verkeerd onderhoud;
6. het niet verantwoord reviseren van machines;

Met dit laatste punt wordt bedoeld dat de gebrachte revisieoffers de opbrengsten overtreffen, hetgeen in feite betekent dat men de technische levensduur laat prevaleren boven de economische levensduur.

Ad d

Verspilling van tijd kan o.m. worden veroorzaakt door:

1. uitstel van te nemen beslissingen;
 2. onnodige besprekingen;
 3. bewuste, gecamoufleerde „lijntrekkerij“;
 4. een slechte „interne“ organisatie;
- en voorts door dezelfde oorzaken als genoemd onder *ad a*.

Na lezing van het voorgaande zal het de lezer duidelijk zijn dat het begrip „kostenbesef“ misschien nog duidelijker kan worden uitgedrukt door „besef voor verspillingen“.

Dat dit in het particuliere bedrijfsleven van het allerhoogste belang is, is duidelijk, omdat één van de doelstellingen van iedere onderneming is, het maken van een zo groot mogelijke winst. (Andere doelstellingen zijn volgens de moderne bedrijfseconomische opvattingen gelegen in het sociale vlak en hebben o.m. betrekking op het nut van de onderneming i.v.m. de maatschappelijke voortbrenging, werkgelegenheid enz.).

Daar juist door verspillingen de resultatenrekening ten eerste in ongunstige zin wordt beïnvloed, ligt het voor de hand dat het kostenbesef daar zeer in de belangstelling staat.

Hoe komen wij nu erachter wát als verspilling dient te worden aangemerkt?

Dit geschiedt door het opstellen van vóórcalculatorische kwantitatieve normen, deels door wetenschappelijke analyse, deels gebaseerd op door ervaring verkregen gegevens. Door een speciale administratieve organisatie worden de vóórcal-

culatorische normen in het rekeningschema opgenomen. Teneinde deze kwantitatieve normen in geld uitgedrukt in het rekeningsschema op te nemen, zijn diverse waarderingsmethoden ontwikkeld, die echter in het verband van deze korte beschouwing niet kunnen worden behandeld.

Door vergelijking van deze theoretisch toelaatbare offers met de werkelijke offers, kan op eenvoudige wijze worden vastgesteld dát er verspillingen zijn opgetreden. De aard van deze verspillingen kan door een nader onderzoek worden vastgesteld (zowel intra- als extracomptabel). Deze verschillen kunnen bv. zijn: efficiencyverschillen (meer of minder dan de gestelde norm), prijsverschillen (de werkelijke prijzen wijken af van de standaardprijs) en „bezettingsverschillen“. Deze laatste geven bij onderbezetting verliezen op de constante kosten.

Dit alles heeft ertoe geleid dat allengs meer en meer het systeem van budgettering zijn intrede doet, het systeem, waarbij aan de hand van de voorcalculatorische normen en uitgaande van een zg. „normale bedrijfsdrukte“, de begroting voor een gehele periode (meestal een jaar) kan worden opgesteld. Wij zien derhalve dat het, op grond van het moderne bedrijfseconomische kostenbegrip, noodzakelijk is aan belanghebbenden het besef voor wát kosten en — als gevolg daarvan — wát verspillingen zijn, bij te brengen. Het is de toepassing van een zich steeds verder ontwikkelende begrotingstechniek en een daaraan aangepaste doelmatige „administratieve organisatie“ die beoordeling door de leiders mogelijk maakt. Tenslotte kan nu de vraag worden gesteld: is dit alles ook in het algemeen toepasselijk bij de overheid, het overheidsbedrijf en in het bijzonder in het leger? Mijn persoonlijke opvatting is een volmondig „ja“! Natuurlijk zal in bepaalde gevallen het bedrijfseconomische moeten wijken voor tactische, en/of strategische motieven en ook op grond van internationale afspraken. Teneinde misvatting te voorkomen wordt hier natuurlijk niet bedoeld, dat de bedrijfseconomie los zou kunnen worden gezien van tactische en/of strategische motieven. Ook deze doelstellingen dienen uiteraard zo efficiënt mogelijk (dus met de minste mensen en middelen) te worden nagestreefd. Dit neemt niet weg dat bv. in de diverse werkplaatsen en de hospitalen t.b.v. het leger bovengenoemde factoren met betrekking tot de gesignaleerde verspillingen volledig gelden.

Ook t.a.v. mensen en materieel dienen commandanten zo mogelijk de doelmatigheid van het gebruik daarvan na te gaan en bij het nemen van

beslissingen daarmee rekening te houden. Ik denk hier bv. aan een doelmatig gebruik van automa-
tisch (vindt er intern zowel als extern voldoende
coördinatie plaats?). Doch ook op het gebied van
de normale dagelijkse dienst is het bovenstaande
zeker van toepassing, waarbij ik slechts enkele
eenvoudige punten moge noemen en wel:

1. het verbruik aan elektrische stroom in de ka-
zernes (zijn alle „bewoners” van de kazerne
mentaal voorbereid de knop om te draaien als
ze zien dat bv. onnodig veel lampen branden?);
2. een juiste inkoop en verstrekking van levens-
middelen door de officier van voeding waardoor
bederf en „te veel spoeling” worden voorkomen;
3. een doelmatig gebruik van bureaubehoeften
(vooral papier);

4. is het hebben van een schrijfmachine voor vele
functionarissen niet vaak veel meer een „status-
kwesitie” dan een reële noodzakelijkheid?

En zo zouden er nog vele punten kunnen wor-
den genoemd. Iedere verantwoordelijke functio-
nar is kan binnen zijn eigen bevoegdheden vol-
doende objecten vinden waarop de boven ge-
geven algemene principes van toepassing zijn.
Natuurlijk wordt hier uitgegaan van een vredes-
toestand. In oorlogstijd zullen geheel andere nor-
men moeten worden aangelegd.

Naar mijn mening blijft altijd in eerste instantie
nodig het ontwikkelen van het kostenbesef bij
alle mensen, teneinde van dit besef uit bewust
verspillingen te voorkomen.

Nieuwe uitgave

**Partisanenkrieg heute. Lehren aus dem Freiheitskampf
Zyperns**, door G. Grivas-Diogenis, 159 blz., geïll.
Uitg.: Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen,
Frankfurt/Main, 1964. Prijs: DM 17,80.

In een zeer lezenswaardig boek geeft Generaal Grivas,
de leider van de opstand op Cyprus, een duidelijk in-
zicht in doel, organisatie en verloop van de opstand.
In de inleiding stelt schr. dat hij de guerrillaoorlog ziet
als een voortzetting van de politiek, een vorm van oor-
logvoering die reeds zo oud is als de geschiedenis van
de oorlog zelf, en speciaal gebruikt door landen onder-
drukt door vreemde bezetters.

De doelstelling van de opstand is, zoals vastgelegd door
Generaal Grivas, interessant, nl.: het richten van de
internationale belangstelling op het probleem Cyprus,
de bezetters tonen dat geen opoffering teveel is en het
voortzetten van de opstand tot d.m.v. diplomatieke on-
derhandelingen een oplossing is gevonden.

Zeer uitvoerig gaat schr. in op de voorbereiding van
de opstand en de organisatie van de gehele onder-

grondse beweging. Belangwekkend is het, te lezen hoe
uitvoerig de organisatie met de bevolking werd ver-
vlochten.

De belangrijke rol die was toebedeeld aan de sabotage-
en terreurgroepen wordt uitvoerig belicht. De recht-
vaardiging van het gebruik van de terreurgroepen
(executiecommando's) is ongetwijfeld aanvechtbaar en
verdient op zich reeds een nadere studie.

Opvallend is hoe klein de eigenlijke guerrillagroepen
zijn gehouden. Hoewel niet direct nieuwe gezichtspun-
ten over de guerrillaoorlog worden belicht, verdient
toch het hoofdstuk over de geleerde lessen de meeste
aanbeveling. Als algemeen overzicht over guerrilla-
oorlogvoering kan het voor diegene die zich verdiepen
in deze vorm van oorlogvoering van nut zijn.

Schrijver besluit met de conclusie dat het Westen zich
zorgvuldig dient voor te bereiden op deze vorm van
oorlogvoering, aangezien het in de toekomst wel eens
het voornaamste middel van communistische infiltratie
c.q. agressie zou kunnen worden. D.

Het evalueren van het tactisch optreden van commandant en troep

door P. BRUYN, Majoor der Huzaren

(Slot van blz. 181)

5. Mogelijke evaluatiepunten

Ter bevordering van eenheid en continuïteit bij de evaluatie is het noodzakelijk een aantal vaste evaluatiepunten aan te houden. Hierdoor wordt het immers na een aantal evaluaties mogelijk om concreet en doelbewust vast te stellen, welke aspecten bij het tactische optreden en handelen van commandant en/of troep verbetering en (bege)leiding behoeven, ook al worden de evaluaties door wisselende functionarissen verricht.

Het evaluatieformulier (zie afb. 2) voldoet in de praktijk goed. De acht te evalueren aspecten raken — althans voor een groot deel — de kern van het tactische optreden van commandant en team. Door middel van een glijdende schaal kan men bij de evaluatie zijn waardering tot uitdrukking brengen, waarbij als uitgangspunt de norm van bruikbaarheid van commandant en eenheid voor de betrokken organisatie geldt. Het voordeel, „de bruikbaarheid voor de organisatie” als norm van de evaluatie in stede van de orthodoxe en schoolse waarderingen — zeer goed, goed, ruim voldoende, enz. — te hanteren, is wel dat hiermee tot uitdrukking kan worden gebracht de reële waarde of potentie, die commandant en troep op dat moment hebben. In de praktijk blijkt dat de verstrekkingschaal van het formulier zo groot mogelijk moet zijn, zodat men tot op het laagste leidersniveau in de organisatie op de hoogte is van de evaluatiepunten. Verder moet er op elke manschappenkamer een formulier op het publicatiebord zijn aangebracht, zodat alle teamleden weten welke aspecten aan evaluatie onderhevig zijn.

De functionarissen die met de evaluatie belast zijn, moeten eenheid van opvatting hebben over de te evalueren aspecten. In de volgende subpunten zal hierop nader worden ingegaan. Het betreft de volgende aspecten:

- het reactievermogen;
- de OTVet-interpretatie;
- de communicatie;
- de leiding;

- de offensieve geest en instelling;
- de beveiliging en veiligheid;
- de groep en ploeg;
- de doeltreffendheid.

Bij de evaluatie van het reactievermogen gaat het er in wezen niet zo zeer om *wat* men doet, maar meer *dat* men iets doet. De inhoud van de reactie en de beslissing komen in de andere punten van het evaluatieformulier voldoende aan bod. Het siert de militair dat hij snel reageert en beslist.

Elk tactisch optreden wordt bepaald door de factoren opdracht, terrein en weer, vijand en de eigen troepen en middelen (OTVet). Vandaar dat in elke evaluatie de OTVet-interpretatie moet worden opgenomen, zodat kan worden nagegaan op welke gronden en motieven de betrokken groepscommandant tot een bepaalde beslissing of tot een zeker optreden is gekomen. Bij de evaluatie gaat men na de mate waarin commandant en troep in hun handelen en optreden door de OTVet zijn geleid.

Bij de communicatie wordt de mate geëvalueerd waarin berichten en gegevens worden doorgegeven aan diegenen voor wie deze nodig en belangrijk zijn. De communicatie moet zodanig zijn, dat antwoord wordt gegeven op de vragen: wie? wat? waar? wanneer? hoe? wat doe ikzelf? De communicatie kan geschieden in woord, gebaar en blik, terwijl bovendien vele hulpmiddelen hiervoor kunnen worden gebruikt. In groepen waarin een goed werkmoreel heerst en waarin de code of norm kan worden getypeerd met „dienst doen”, zal men veelal opmerken dat de onderlinge communicatie een belangrijke plaats inneemt (pt 3d evaluatieformulier). Het betreft hier activiteiten zoals het doorgeven van berichten en bevelen van de groepscommandant aan de andere groepsleden, zonder dat hiervoor specifiek opdracht is gegeven, het wijzen van anderen op bepaalde gebeurtenissen — bv. in het zijterrein — zodat eenieder ingelicht is en blijft, enz. De troep blijft door deze interne communicatie „in the picture” van de heersende situatie en van komende activiteiten. De potentie tot ini-

EVALUATIE TACTISCH OPTREDEN

- 1. REACTIEVERMOGEN
 - a. Snelheid van beslissen
 - b. Snelheid van reageren
- 2. OTVET-INTERPRETATIE
 - a. Doel- en taakgerichtheid O
 - b. Gebruik van het terrein T
 - c. Onderkenning vij mogelijkheden V
 - d. Onderkenning eigen mogelijkheden van gp en evtl steunende trn Et
- 3. COMMUNICATIE

Het doorgeven van brtn en gegevens aan:

 - a. de commandant
 - b. de groep
 - c. evtl neveneenheden
 - d. elkaar (in de groep)
- 4. LEIDING
 - a. Vuurbevelen (o.a. juiste afstand)
 - b. Andere bevelen (o.a. doeltreffendheid ervan)
 - c. Mate van stimuleren
 - d. Stimuleren van elkaar onderling i/d groep
- 5. OFFENSIEVE GEEST EN INSTELLING
 - a. Drang naar voren
 - b. Plan van optreden
- 6. BEVEILIGING EN VEILIGHEID
 - a. Beveiliging mbt de vijand
 - b. Veiligheid tegen eigen vuur, ongelukken, enz.
- 7. DE GROEP EN PLOEG
 - a. Teamverband en -samenhang
 - b. Initiatief vooral wanneer orders uitblijven of onjuist zijn
 - c. Doelgerichtheid van handelen
- 8. DOELTREFFENDHEID
 - a. Resultaten
 - b. Doelgerichtheid in plan en handelen

	BRUIK-BAAR						
	-						+
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X

De (functie en rang)
 (naam)

Afb. 2 Het evaluatieformulier

tiatief en vindingrijkheid van de eenheid wordt hierdoor gevoed en versterkt. Bij het geven van leiding is het beslissen zelf misschien niet de belangrijkste activiteit. Belangrijker is goede beslissingen te nemen én deze uitgevoerd te krijgen in de geest daarvan. Half uitgevoerde beslissingen, niet geïnteresseerde of

tegenwerkende groepen bevorderen niet, dat de beoogde doelen worden bereikt. Vandaar dat het bij de evaluatie van „de leiding” zo belangrijk is na te gaan, welke impulsen en groeimogelijkheden er zijn om tot het uitvoeren van opdrachten en bevelen te komen en tot initiatiefvol optreden te geraken, ... ook al valt de controle-

van-buitenaf weg. Dit nu wordt — zij het ten dele — geëvalueerd onder punt d „Stimuleren van elkaar onderling in de groep”. Hier wordt bedoeld op de interne leiding en controle die team en leden zelf weten op te brengen. In hechte en doeltreffende teams waarin een goede werksfeer heerst en die hoge werkdoelen nastreven, is het stimuleren van groep en leden niet een activiteit van de formeel aangestelde commandant alleen. In die teams zal men een kern aantreffen die zich hier ook actief en positief mee bemoeit door daadwerkelijk met woord, gebaar en daad de overige leden — en soms zelfs ook hun commandant — te stimuleren. Het zijn opmerkingen in de geest van „nog even vol te houden”, „niet zo rot te doen”, „weer aan het werk te gaan”, enz. Deze interne leiding in een team (de sociale controle) is een zeer belangrijk facet bij het werken met groepen. Daar waar deze positieve geest heerst, staat de formele en aangestelde commandant de facto niet alleen en worden de lacunes in het leiderschap van de formele leiding soepel door de troep opgevangen en aangevuld. Dit aspect wordt in het bijzonder bij pt 7b van het evaluatieformulier onder „initiatief vooral wanneer orders uitblijven of onjuist zijn” geëvalueerd.

Het streven van de formele leiding moet erop zijn gericht, dat de kern van positief ingestelde leden die zich daadwerkelijk met de interne leiding en sociale controle bemoeit, zo groot mogelijk wordt. In teams waarin men dit heeft weten te bereiken, zal men bij de meeste leden gevoelens van medeverantwoordelijkheid aantreffen. Het is groepscode, deze gevoelens te hebben of althans deze gevoelens als normaal te zien. Ik ben niet in staat te beoordelen in hoeverre in onze KI een stijl van leiderschap kan worden aangehouden, die kan worden getypeerd als „het leiding geven bij de gratie van de uitzondering” (management by exception). Hiermee wordt bedoeld dat slechts leiding wordt gegeven wanneer dit nodig is, omdat dit niet uit de groep komt of kan of mag komen. Persoonlijk ben ik echter van mening dat het althans gedeeltelijk inslaan van deze weg, de potentie van man en troep tot initiatief en actie wordt verhoogd.

De hedendaagse conceptie van de tactiek brengt met zich mee dat reeds op het laagste niveau in de organisatie een offensieve geest en instelling aanwezig moeten zijn. De moeilijkheid bij de evaluatie van dit aspect is echter dat — zeker in vredesomstandigheden — niet altijd de wer-

kelijke gevechtssituatie is voor te stellen en aan de troep is duidelijk te maken. Het is echter als extra punt in de evaluatie opgenomen. De resultaten van het speurwerk betreffende gevechtsacties in WO II en in Korea tonen nl. steeds aan, dat het bij de meeste troepen in het gevecht zo vaak schortte aan een offensieve geest en instelling. Het is daarom wellicht goed reeds in vredestijd bij de evaluatie van het tactische optreden van commandant en troep aan dit punt aandacht te geven. Ook al zullen er bij de „meting” of evaluatie fouten worden gemaakt.

Waarschijnlijk is het voldoende om te letten op de mate van initiatieven die gericht zijn op „het bereiken van de gestelde doelen” en „het uitvoeren van de opdracht” in de betrokken oefensituatie. Het is verantwoord om te stellen dat „initiatief” en „offensieve instelling” positief met elkaar samenhangen (correleren). Het devies van het Israëliëse leger „if in doubt... attack!” geeft deze positieve correlatie kernachtig weer. Maar... hoe vol initiatief en offensief kan men in oefensituaties wel zijn? Is men het dan ook wanneer er gevaar voor eigen leven bestaat? De apathici in krijgsgevangenschap, die later onder andere omstandigheden weer tot volle en rijke initiatieven kwamen, zijn er voorbeelden van dat de menselijke geest zo moeilijk is te „meten” en is vast te leggen.

Het TDCK beschikt eveneens over een Amerikaans research-rapport dat ten dele over dit aspect handelt. Het is een onderzoek waarin een analyse wordt gemaakt van de verschillen tussen „fighters” en „non-fighters”. Vergeleken met „niet-vechters” waren „vechters”:

- intelligenter;
- mannelijker in hun uitingen en handelen;
- meer als „doel”-mens te typeren, hetgeen zich uitte door het feit, dat bij de vechters meer actieve hobby's werden bedreven en meer aan actieve recreatie werd gedaan;
- meer sociaal volwassen;
- meer getapt als kameraad én als functionaris;
- beter gezond en meer vitaal;
- afkomstig uit meer stabiele gezinnen;
- meer geneigd leiding en initiatief te tonen;
- meer militair vakbekwaam;
- sneller en behendiger in de uitvoering van hand- en andere lichamelijke vaardigheden;
- meer te vinden in kleine hechte groepen.

Wellicht geeft dit resultaat van deze analyse ons

enig houvast bij het evalueren van de offensieve geest en instelling van commandant en troep. De beveiliging en veiligheid is vaak het stiefkind bij het tactisch optreden onder vredesomstandigheden. Vermoedelijk omdat „er tóch niet met scherp wordt geschoten” en „de vijand tóch niet echt is”. Wellicht ten overvloede is het punt „veiligheid” in de evaluatie opgenomen. Het is noodzakelijk hierop steeds acht te slaan, niet alleen omdat iedere dode of gewonde ten gevolge van eigen vuur of onvoorzichtigheid er één te veel is, maar zeker indien men let op de aantallen doden en gewonden die in oorlogstijd door eigen vuur en ondoordacht of onvoorzichtig optreden zijn veroorzaakt.

In de voorgaande punten is de evaluatie meer op het optreden van de commandant gericht geweest. Bij het punt „groep en ploeg” wordt de evaluatie echter uitsluitend op de groep of ploeg zelf gericht. Het betreft hier o.m. de facetten:

- de groepssamenhang;
- de taak- en doelgerichtheid van de groep als geheel;
- de groepscode;
- de werksfeer;
- de onderlinge werk- en andere verhoudingen;
- de mate waarin initiatieven voorkomen, gericht op taak en doel van de groep.

Bij het gadeslaan van een groep moet men niet uitgaan van de objectieve kenmerken van de taak of het probleem zelf waarvoor de groep zich ziet geplaatst. Veeleer moet men oog hebben voor de benadering van het probleem door de betrokken commandant en troep en de daarbij tot uiting komende samenwerking. Niet de taak of het probleem is oorzaak dat er in de groep iets „rammelt”, maar de wijze waarop men met elkaar samenwerkt is de bron van onenigheid, wrijving, egermis en moeilijkheden. Het streven moet zijn kleine hechte teams te scheppen, die hoge werkdoelen nastreven.

Onder het hoofd „doeltreffendheid” wordt de bruikbaarheid van het optreden van commandant en groep als geheel geëvalueerd en wel lós van de voorgaande evaluatiepunten. De oefenleider, of hij die de evaluatie verricht, moet zich hier afvragen „zijn de doelen bereikt?” en „zijn deze bereikt zónder schade te berokkenen aan het optreden — ook in de toekomst — van de naasthogere eenheid?” Deze laatste vraag maant de beoordelaar tot voorzichtigheid en maat.

Alle resultaten van commandant, groep en groepsleden moeten steeds worden afgemeten naar de invloed die zij hebben op het optreden van de naasthogere eenheid. Resultaten positief voor de eigen eenheid, maar negatief of fnuikend voor de hogere eenheid, moeten op zijn minst als dubieus worden gekwalificeerd!

Bij de evaluatie van „de doeltreffendheid van commandant en groep” is het in wezen niet zo interessant hoé de resultaten zijn bereikt of behaald. Dit is immers in de voorgaande punten reeds voldoende geëvalueerd. Het is immers niet uitgesloten met „goede commandanten en matige troepen” adequate resultaten te boeken, maar het is zeker ook mogelijk met „matige commandanten en goede troepen” betere resultaten te halen. Kortom, de evaluatie van „de doeltreffendheid van commandant en groep” behelst het al of niet „halen” van de opgegeven doelen.

6. Het evalueren van het optreden in tactische oefensituaties

Een essentieel moment voor commandant en troep — en daarom ook vaak onderwerp van evaluatie — is, wanneer men op vijand stoot, in een hinderlaag loopt, plotseling vuur ontvangt, onverwacht een terreinhindernis ontmoet; kortom, wanneer commandant en troep plotseling voor een bepaalde „situatie” worden gesteld. Wanneer men daarbij het optreden van commandant en troep moet evalueren wordt men geconfronteerd met een veelheid van handelingen. Nu blijkt echter dat in een dergelijke omstandigheid het optreden en handelen van commandant en troep duidelijk in vier fasen zijn te onderscheiden:

1. het onplooien van de eenheid en het melden aan de naasthogere eenheid;
2. het verkrijgen van meer inzicht in de situatie van vijand en/of terrein;
3. het kiezen van een wijze van optreden teneinde de situatie te klaren;
4. het inlichten van de naasthogere commandant omtrent de thans verkende situatie en het plan van optreden waartoe men heeft besloten.

Deze vier fasen zijn aan geen niveau gebonden. Slechts de te nemen maatregelen kunnen van niveau tot niveau verschillen.

Uit waarnemingen in de praktijk blijkt, dat het op de hoogte zijn met deze vier fasen het eigen optreden en handelen van commandant en troep vergemakkelijkt en de evaluatie daarvan in de

hand werkt. De beoordelaar kan doelgericht observeren en zijn waarnemingen in rubrieken onderbrengen, zodat hij later zijn eindwaardering over het gehele optreden en handelen in die situatie verantwoord en genuanceerd kan geven. Wanneer commandant en troep van deze vier fasen op de hoogte zijn, wordt hun optreden eveneens door een doelgerichtheid getypeerd, vooral wanneer zij weten dat de evaluatie ook die weg volgt.

Wil men uit de tactische opleiding, ontwikkeling en vorming van commandant en troep een optimaal rendement putten, dan zal men als oefenleider de tactische oefensituaties van te voren moeten overdenken en, waar nodig, moeten voorbereiden. Op zijn minst moeten de volgende aspecten zijn overdacht en voorbereid:

1. de situatie;
2. een mogelijke oplossing;
3. de beveiliging en veiligheid;
4. de essentiële punten van het prestatiegesprek.

Verder moet er een eenvoudige bijzondere oorlogstoestand (BOT) worden uitgegeven. Een BOT die tot nu toe heeft voldaan is bv. „Voeg je met je groep langs de volgende weg... bij je peloton. Je peloton is nu... Hou echter rekening met de omstandigheid dat route en zijterrein nog niet volledig vrij van vijand zijn. Dit moet nog door andere troepen geschieden. Je kunt op deze reis wel het e.e.a. verwachten. Je staat in radioverbinding met je pc (dit wordt gesimuleerd door de oefenleider), enz.”

Ter vergemakkelijking van het waarnemen van commandant en troep zijn de volgende suggesties te overwegen.

1. Men moet als beoordelaar of als waarnemer weten, welke activiteiten voor het optreden van commandant en troep in die situatie essentieel zijn. Dit houdt in dat men te voren een analyse moet hebben gemaakt van de situatie en van de mogelijke oplossing in die situatie.

Een doelgerichte waarneming en observering van commandant en troep ten behoeve van de evaluatie wordt hierdoor bevorderd.

2. De beoordelaar moet zijn waarnemingen richten op het evalueren van de 8 punten die in het evaluatieformulier staan vermeld. Een opstelling van waaruit men de waarnemingen het meest effectief kan verrichten, is niet te geven. Dit zal van geval tot geval verschillen. Wel zal het in de meeste gevallen doelmatig zijn een opstelling te kiezen bij of in de buurt van de te evalueren commandant. De commandant is

immers *de* centrale figuur in de groep, hij behoort dit althans te zijn!

3. Ook het richten van de waarnemingen op die feiten en handelingen die bij het prestatiegesprek van belang zijn, bevordert doelgerichtheid bij de beoordelaar. In elk geval dienen de waarnemingen gericht te zijn op OTVET-hantering en daaruit voortvloeiende activiteiten, aangezien deze aspecten in elk prestatiegesprek moeten worden besproken.

7. Enkele mogelijke tactische oefensituaties

In dit punt is een aantal tactische oefensituaties opgenomen die men bij de evaluatie van het tactische optreden van commandant en groep kan toepassen. Het is duidelijk dat het aantal vermelde oefensituaties ongelimiteerd kan worden uitgebreid. In de praktijk hebben deze situaties voldaan.

a. Mogelijke oefensituaties

1. Langs de route ligt een gesneuvelde vijand (overall met stro gevuld, agressoruitmonsteringen, gevalstrikt, documenten, enz.).

2. Niet begraven en slecht gecamoufleerde mijnen die eventueel onder vuur van 2 gewerschutters liggen.

3. Uit het zijterrein komen enkele vijandelijke militairen die zich willen overgeven. Zij begeven zich naar de groep toe. Eén is officier. Zij zijn bewapend.

4. De groep nadert een driesprong. De houten wegwijzer is afgebroken, zodat niet direct is na te gaan welke weg de groep moet volgen. De wegwijzer ligt op de grond.

5. Tijdens de verplaatsing ontvangt de groepscommandant het volgende bericht:

„Hier... Het is nu... uur. Kernwapeninzet van eigen troepen, luchtexplosie, nw-richting, 4 km, over cijfers 15 minuten. *Uit.*

6. Een vijandelijke tank opent plotseling vuur op de groep.

7. De groep nadert een verlaten bunker of opstelling. Er komt rook uit de opstelling. Van buiten af kan men papieren zien liggen.

b. *Als voorbeeld volgt nog een geheel uitgewerkte situatie*

TOESTAND

In een bosrand is een aantal borst- en kopschijven opgesteld. In het bos zijn, gedeeltelijk zicht-

baar, twee BTR 60 P-voertuigen en een BRDM-voertuig opgesteld (de voertuigen worden voorgesteld door schijven op ware grootte; oprolbare schijven van jute, beschilderd met de juiste kleuren).

EEN MOGELIJKE OPLOSSING

- a. Vuurgedekte opstellingen innemen, van waaruit vuur kan worden afgegeven.
- b. Rookhandgranaten worden gebruikt om de positie te verbeteren en wel een zodanige opstelling dat het gevecht eventueel kan worden afgebroken tegen deze sterkere vijand.
- c. De vijandelijke eenheid blijft men onder waarneming houden.
- d. De pc wordt omtrent de situatie ingelicht.

BEVEILIGING EN VEILIGHEID

- a. Buit het terrein uit en gebruik rook.
- b. Richt niet direct op personeel met uw wapenen.

HET PRESTATIEGESPREK

- a. OTVET-interpretatie.
- b. De handelingen die daaruit voortvloeien.
- c. De noodzaak voortdurend actief en waakzaam te zijn.
- d. De noodzaak voortdurend het terrein te beoordelen, zodat men snel gedekte vuuropstellingen

kan innemen, van waaruit een verdere verkenning mogelijk is.

- e. De noodzaak van snel handelen.
- f. De noodzaak van een snelle en juiste berichtgeving aan de pc.
- g. De noodzaak, een sterkere vijand niet aan te vallen, doch — gelet de opdracht: „ga langs deze weg naar uw peloton” — onder waarneming te houden totdat andere orders komen.

8. Samenvatting

Het evalueren van commandant en troep is een continu proces. Het frequente evalueren mag echter niet het verminderen van de vrijheid van handelen van commandant en troep inhouden, aangezien dit fnuikend zal zijn voor het realiseren van het doel van de evaluaties. Evaluaties moeten ondersteunend en adviserend zijn!

Vooraf indien de beoordelaar door de troep en commandant wordt ervaren als „één van ons” en als „iemand die van zijn waarderingen kan laten blijken” zal men in de groep geneigd zijn zich van zijn beste zijde te laten zien.

Men betrachte bij het evalueren van mensen en groepen in de organisatie echter distinctie, distantie en maat; de essentiële vraag is en blijft immers:

„Wat vermeet de meter zich te meten”

Aanwijzingen voor medewerkers

Wij verzoeken U om Uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele spatie en voorzien van Uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze tussen die tekst moeten worden opgenomen.

Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden

getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

TOEVOEGING VAN SCHETSEN EN AFBEELDINGEN, RESPECTIEVELIJK FOTO'S, VERHOOGT DE AANTREKKELIJKHEID VAN UW ARTIKELEN TEN ZEERSTE, VOORAL INDIEN ZIJ ORIGINEEL ZIJN.

De rekrut van vandaag

door A. STEEMAN, Kapitein der Infanterie

In zijn artikel „De rekrut van gisteren en de rekrut van morgen”¹ heeft Kapitein der Artillerie L. Schuitemaker de veranderingen geschetst die zich momenteel voordoen in het burger-arbeidsleven en de invloed die deze veranderingen hebben op de mens, en dus op de rekrut. De schrijver haalt in zijn artikel de dissertatie van dr. J. Bergsma „Militair heimwee” aan. Het wil mij voorkomen dat het nut heeft nog eens op dit proefschrift terug te komen om zo een nog duidelijker beeld te krijgen van de rekrut van vandaag, vooral voor wat betreft zijn houding tegenover de dienst.

Hoewel het aantal heimweapatiënten dat werkelijk moet worden afgekeurd niet zeer groot is (0,5%), hebben toch veel meer rekruten dan uit de cijfers blijkt, in meer of mindere mate met het verschijnsel te kampen, en enig inzicht in de gedachtenwereld van de rekrut is dan ook voor de militaire meerdere van belang. Dr. Bergsma schrijft op blz. 32:

Het is geen geringe stap, die gedaan wordt op bevel van een ongekende instantie: de stap in trein of bus, die een afscheid betekent van de bekende wereld

¹ Mil. Spect. 134(1965)(2)82.

Afb. 1

(...) *Het is een vreemde wereld, hoogstens gekend vanuit „geweldige” of „kankerende” verhalen van vrienden en kennissen. Wat staat er te wachten? Hoe zal het zijn?*

Het volgend voorbeeld illustreert naar mijn mening op een duidelijke wijze enkele van de door dr. Bergsma genoemde redenen voor het verschijnsel „heimwee” bij rekruten.

Eén van de velen die, nu alweer enkele lichten terug, de grote stap in het onbekende deed, was een kunstschilder, zoon van een kustenaarsecht-paar uit het noorden des lands. Deze rekrut was zeer intelligent, zojuist van school gekomen met zeer goede eindcijfers, fijngevoelig, opgevoed in een vrije en kunstzinnige sfeer, zeer op zijn vrijheid gesteld, maar enigszins eenzaam. Hij legde zijn gevoelsleven vast in een aantal tekeningen. Het „andere” waarin deze jongen was terechtgekomen, week wel bijzonder sterk af van hetgeen hij gewend was. Door zijn individualistische inslag was het „uniform” én het „uniforme”, waarin hij werd geperst, een bijna onoverkomelijke hinderpaal. Hij drukte dit naar mijn mening zeer goed uit in een tekening (afb. 1). Door zijn instelling én door zijn uiterlijk was *aanpassing aan de groep*, waarin hij nolens volens was terechtgekomen, zeer moeilijk.

Een andere, zeer belangrijke, oorzaak voor het optreden van heimwee is het ontbreken van de mogelijkheid van retraite, het alleen zijn. Dit aspect — het alziende oog — komt zeer duidelijk uit in afb. 2.

Afb. 3 geeft wel het dieptepunt weer. Zelfs in de geestelijke dood, de meest-persoonlijke ervaring, ziet de tekenaar zich nog in een potsierlijke houding gezet.

Als verdere aspecten van het verschijnsel noemt dr. Bergsma dan o.a. nog:

— *het geringe inzicht in de zin van het leger*, de grote afstand tot W.O. II (naar mijn mening verdient het dan ook aanbeveling, aan voorlichting over dit onderwerp enkele lessen te besteden!);
— *de kwestie van de autoriteit*, het meerdere zijn op grond van sterren en strepen (in zijn

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4

ogen!) zonder meer. Dit aspect vinden wij ook terug in afb. 1, waar links en rechts boven de militaire dirigenten als onpersoonlijke wezens zijn terug te vinden.

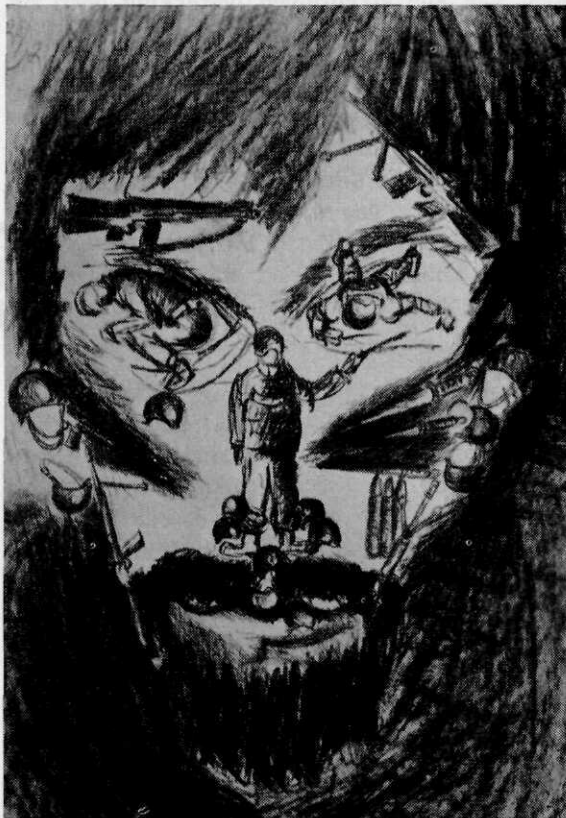
Daar deze rekrut een zeer positieve instelling had t.o.v. de militaire dienst en tegen zijn ziekte probeerde in te gaan, heb ik, na overleg met de depotcommandant, getracht hem daarbij te helpen door hem af en toe de gelegenheid te geven even uit de zuiver militaire sfeer te komen en zich in alle rust te uiten op papier.

Deze positieve instelling komt in een andere tekening (afb. 4) duidelijk tot uiting. De ervaring is dat de meeste rekruten een positieve instelling hebben en dat de heimweepatiënten onder hen zich verzetten tegen het toegeven aan hun gevoelens.

Tenslotte geeft afb. 5 zijn geestestoestand weer op de dag vóór zijn afkeuring. De zintuigen nemen nog slechts „dienst” waar.

Alle pogingen tot helpen hebben gefaald, hij at en sloep niet, of nauwelijks, en de psychiater moest worden ingeschakeld. Na het bekend worden van zijn afkeuring trad ook bij hem het door dr. Bergsma beschreven verdere verloop van de

Afb. 5

ziekte op. De depressie was plotseling verdwenen, de huilbuien overgedreven. In afwachting van zijn definitieve vertrek heeft hij nog enkele tekeningen geproduceerd die een totaal andere inslag vertoonden.

Na de oorzaken bespreekt dr. Bergsma zijn onderzoeken op dit gebied en de resultaten daarvan. Hierbij is het vooral interessant te zien, dat het tijdstip van optreden van de ziekte zich blijkt te concentreren op de 1e en 8e week van het verblijf in militaire dienst. De 8e week geeft namelijk opnieuw: overplaatsingen, ontbinding van de ontstane groep, de noodzaak opnieuw te moeten beginnen, een nieuwe omgeving, nieuwe meedelen, enz. Belangrijk is verder nog, dat heimweepatiënten zowel vóór hun diensttijd thuis, als in de dienst, veel minder vrienden hebben dan de normalen. Voorts bleek, dat gestoorde ouderrelaties van zeer grote invloed zijn op het optreden van heimwee.

Aangezien afkeuring wegens heimwee wordt aangegeven in de factor S van de zg. ABOHZIS staan in de tabel de gegevens vermeld, betrekking hebbende op de lichtingen 1963-4 t/m 6 en de lichtingen 1964-4 t/m 6, alle voor wat betreft het 1e depot infanterie. Uit deze tabel blijkt dat bijna 50% van alle afkeuringen betrekking heeft op de factor S. Aangezien 0,5% van alle dienstplichtigen wegens heimwee wordt afgekeurd (dr. Bergsma) kunnen wij berekenen dat bijna 20%

Lichting	Opkomststerkte	% afgekeurden	% van vorige kolom afgekeurd wegens S
1963-4, 5, 6	1387	0,9%	19,6%
1964-4	701	4,7%	36,3%
1964-5	676	5,5%	38,0%
1964-6	596	6,7%	67,5%

1973 } 5,6% } 47,2%

van alle afkeuringen wegens S op rekening komt van heimwee.

De invloed van de aanwezigheid bij een onderdeel van een betrekkelijk groot aantal rekruten, dat gedurende de basisopleiding moet worden her- c.q. afgekeurd, is niet gering, niet in het minst voor wat betreft de tijdens deze opleiding zo belangrijke selectie. Momenteel komen veel afkeuringen pas in de laatste week (weken) van de basisopleiding, dus wanneer de beschikkingen al zijn gemaakt en de aantallen te leveren dienstplichtigen aan de verschillende onderdelen reeds zijn vastgesteld.

Het verleggen van de zg. „Tilanuskeuring” naar het begin van de basisopleiding, uitbreiding van het getal te herkeuren dienstplichtigen, liefst tot 100%, en het inschakelen hierbij van meer psychiaters lijkt dan ook zeer gewenst. Bovendien is het een zaak van groot belang, de periode tussen (her)keuring en eventuele huiswaartszending zo kort mogelijk te doen zijn.

Duitsland en de Nederlandse neutraliteit 1914-1918

door Th. OOSTENDORP, Kapitein der Infanterie

Het afgelopen jaar werd in brede kring aandacht geschonken aan het feit, dat 50 jaar geleden de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Met een terugblik op die rampzalige jaren kwam de rol, die Nederland speelde, weer ter sprake. De volgende opvatting wordt daarbij van diverse zijden naar voren gebracht: „Duitsland heeft ervan afgezien Nederland te overweldigen, daar de Nederlandse militaire kracht zo groot was, dat in zulk een geval de Duitse veldtocht zou zijn mislukt. De preventieve werking van de Nederlandse weer-macht had zich doen gelden”.

Een dergelijke — tendentieuze — interpretatie van dit historisch gebeuren wordt begrijpelijk, indien daarmee moet worden aangetoond, dat een sterk leger wellicht ook in 1940 zijn preventieve werking zou hebben kunnen doen gelden.

Ik acht het, gezien de onjuistheid van deze opvatting, van groot belang, dat de beroepsofficier zich een meer objectieve mening vormt over dit onderwerp. In dit artikel wil ik de Duitse operatieplannen en de Nederlandse neutraliteit dan ook aan een beschouwing onderwerpen, daarbij gebruikmakend van hetgeen in diverse geschriften en dagboeken is vastgelegd.

De Duitse operatieplannen

Toen Napoleon III na de „Emser Dépêche” Duitsland de oorlog verklaarde, werd de Frans-Duitse vijandschap geboren, die 75 jaren zou aanhouden. Deze oorlog, die een geheel ander verloop had, dan men in Frankrijk had voorzien, droeg in aanzienlijke mate bij tot de éénwording van Duitsland. De architect van de Duitse overwinning was Veldmaarschalk von Moltke, die na afloop van de oorlog verklaarde:

Wat wij in zo korte tijd hebben gewonnen, moet voor de volgende 50 jaren met het zwaard worden verdedigd.

Kennelijk doelde hij daarbij op de totstandkoming van de Duitse eenheid en de annexatie van Elzas-Lotharingen.

Het politieke streven van Duitsland was nu gericht op het tot stand brengen van de Driebond: Duitsland, Oostenrijk-Hongarije en Italië. Na de oprichting van deze Driebond stelde von Moltke

een plan op, dat uitging van een twee-frontenoorlog. Volgens dit plan zou de grootste kracht tegen Rusland worden gebruikt, door een strategische overval op het in Polen staande Russische leger. De Russen zouden niet tot in het binnenland worden achtervolgd, doch het grootste deel van de strijdkrachten zou door middel van goede spoorwegverbindingen naar de Rijn worden vervoerd, waar tot dat moment een zwakke strijdmacht zich tegen de Fransen diende te verdedigen. Von Moltkes opvolger Waldersee nam dit plan in zijn geheel over.

Duitsland en de Donaumonarchie raakten echter geïsoleerd, omdat Italië in het geheim een overeenkomst sloot met Frankrijk, waarbij het zich verplichtte, in geval van oorlog afzijdig te blijven. Toen de Donaumonarchie als gevolg van het panslavistisch streven in conflict dreigde te komen met Rusland, zag de op 7 januari 1891 tot Chef van de Generale Staf benoemde Generaal von Schlieffen zich geconfronteerd met een sterk gewijzigde situatie. Von Schlieffen deelde dan ook de bezwaren, die o.a. de Keizer had tegen het Moltke-plan, omdat een eventueel terugwijken in het westen, de oorlog in het gebied oost van de Rijn zou brengen, een gebied, dat door een snelle industrialisatie uitermate belangrijk werd. De noodzaak van een eventueel terugwijken was geenszins denkbeeldig, gezien de in Frankrijk heersende „revanche-gedachte” en de daaruit voortvloeiende militaire conceptie van „l'offensive à outrance”.

Von Schlieffen wordt veelal gezien als de personificatie van het teutoonse geweld. Het voor-nemen van Duitsland om in 1914 de Nederlandse onzijdigheid te schenden en zelfs de uitvoering van de Duitse veldtocht in mei en juni 1940 schrijft men toe aan deze figuur. Het komt mij derhalve dienstig voor, enige aandacht te besteden aan von Schlieffens opvattingen en denkwijze, alvorens zijn „plan” te bespreken. Von Schlieffen was ongetwijfeld een bekwaam militair met een uitstekende staat van dienst. Hij voldeed aan de eisen, die in Duitsland werden gesteld aan de officier, die tot Chef van de Generale Staf wordt benoemd:

...dass der für die höchste Generalstabsstelle in Aussicht genomme Offizier sich in der Front auch als bester Frontoffizier bewähren soll.

Vóór zijn benoeming deed von Schlieffen reeds van zich spreken door een aantal geschriften, o.a. over de spoorwegen (1889), waarin hij duidelijk het belang daarvan voor de oorlogvoering tot uitdrukking bracht.

Na lezing van zijn krijgskundige geschriften komt men tot de conclusie, dat hij een bewijs zocht, en ook vónd, voor de stelling, dat oorlog tegen een overmacht alleen dán succes kan hebben, wanneer op de juiste plaats met sterke krachten een beslissende slag kan worden toegebracht, zo nodig met behoud van slechts zwakke krachten op andere plaatsen.

Deze geschriften vormden de grondslagen voor wat later bekend werd als het „Schlieffenplan”. Kenmerkend is overigens, dat von Schlieffen wenste, dat de legeraanvoerders dienden te handelen in de geest van het opperbevel en in staat moesten zijn troepen aan te voeren, deel uitmakend van een miljoenenleger. Hij drong bij de minister van oorlog erop aan, de militair opgeleide manschappen van de landstorm ter beschikking van het leger te stellen.

In 1892 schreef hij:

1889 heeft Frankrijk een wet gegeven, waardoor alle dienstplichtigen bij het leger worden ingelijfd en opgeleid. Sindsdien heeft Frankrijk met 38 miljoen inwoners meer soldaten dan Duitsland met 47 miljoen inwoners. Het verschil tussen het aantal opgeleide manschappen van beide landen zal zich van jaar tot jaar vergroten. Na volledige doorvoering zal dit verschil 1 miljoen man bedragen. Wij hebben derhalve in een oorlog een wezenlijk sterker en jonger leger tegenover ons staan. Dat aan de andere zijde een nog sterker Russisch leger staat, mag bekend worden verondersteld.

Tegen Oostenrijk zal Rusland het kleinste deel van zijn leger inzetten; het denkt ons het grootste deel toe. Zo komt het, dat onze vijanden sterker zullen zijn dan wijzelf. De verhouding zal ongeveer 5 : 3 zijn.

In de periode van 1891-1905 werden zestien studies voltooid over een oorlog tegen Frankrijk en vijftien over een oorlog tegen Rusland.

Het beginsel daarbij was, dat de oorlog tegen Frankrijk met alle beschikbare krachten zou worden gevoerd, met behoud van zwakke krachten tegen Rusland. Opmerkelijk is, dat de slag bij Tannenberg, waarbij werd verondersteld, dat het Russische leger naar de Njemen en de Narew zou oprukken, in die jaren nauwkeurig werd voorbereid.

In de zomer van 1905 besprak von Schlieffen met von Holstein de mogelijkheid om, gezien de steeds sterker wordende revanchepolitiek van Frankrijk, een preventieve oorlog te beginnen. Von Schlieffen was van mening, dat het een taak van de diplomatie was de oorlog op het meest gunstige tijdstip te doen uitbreken en dat tijdstip was nu gekomen. De Duitse Rijkskanselier wilde echter van geen oorlog weten en von Holstein verdween dan ook van het politieke toneel. In datzelfde jaar werd von Schlieffen vervangen door Generaal von Moltke, aan deze laatste een soort erfenis achterlatend, nl. het zg. Plan 1905. Dit ging de historie in als het „Schlieffenplan”. In de tekst van het Plan 1905 kwam ook Nederland ter sprake, waar von Schlieffen schreef:

Die Niederlande erblicken in dem mit Frankreich verbundenen England nicht weniger einen Feind als Deutschland. Ein Abkommen mit Ihnen wird sich erzielen lassen.

Volgens prof. Ritter, de schrijver van het boek „Der Schlieffenplan” berustte deze mening op t.o.v. Engeland vijandige uitlatingen in bepaalde Nederlandse militaire kringen. Prof. Foerster, de voormalige president van de krijgsgeschiedkundige onderzoekafdeling van het Duitse leger, zegt hierover echter in een kritische beschouwing van Ritters boek:

Denn sie stützte sich nicht, wie Ritter in einer Fussnote meint, auf gewisse englandfeindliche Äusserungen aus holländischen Militärkreisen, sondern wie damals in Geheimakten des grossen Generalstabs festgelegt worden ist — heute kann das unbedenklich gesagt werden — auf die zu Schlieffens Kenntnis gelangte Meinung des damaligen niederländischen Generalstabschefs.

Voorts staat vast, dat von Schlieffen niet het geringste voornemen had Nederland te overweldigen. Uit de plannen blijkt nl., dat hij rekening hield met de mogelijkheid, om politieke redenen van een doortocht van de Duitse rechtervleugel door het zuiden van Limburg te moeten afzien. In dat geval zou de rechtervleugel uit het gebied rond Krefeld met inachtneming van de Nederlandse neutraliteit, eerst in zuidelijke, en pas vervolgens in westelijke richting opmarcheren.

Uit de tekst van het plan en de verdere voorontwerpen blijkt, dat een vijandig optreden tegen Nederland niet werd overwogen, ook al door het ontbreken van aanwijzingen voor legeronderdelen, die een dergelijke opdracht zouden moeten uitvoeren.

Thans dienen enkele vragen zoals: wie was von Moltke, welke ideeën koesterde hij over de oorlog, en hoe was zijn mening over het plan 1905? te worden behandeld.

Van 1892 tot 1904 was von Moltke adjudant van de Duitse Keizer en vaststaat, dat de Keizer hem zeer hoog heeft geschat, ja hem geschikt achtte om von Schlieffen op te volgen.

Von Moltke gaf als zijn mening te kennen, dat de komende oorlog een „volksoorlog” zou zijn, die niet door één beslissende slag zou zijn te beëindigen, doch dat slechts in een langdurige, bloedige strijd de volkskracht zou kunnen worden gebroken. Deze uitspraak staat in scherpe tegenstelling tot von Schlieffens mening. Het bevel, kort na zijn ambtsaanvaarding door von Moltke opgesteld en door de keizer ondertekend, bevat dan ook een aanwijzing, bestemd voor de legercommandanten, die de beoefening van de frontale aanval op de voorgrond stelt.

Typerend voor het verschil van inzicht is de uitspraak van von Moltke zelf:

Dass man sich keine grösseren Gegensätze denken könne als meine und Schlieffens Ansichten.

Inderdaad had von Moltke vele bedenkingen tegen het plan 1905. Waar von Schlieffen spreekt over een overeenkomst met Nederland, schrijft Von Moltke in een kanttekening:

Wenn unsere Diplomatie das fertigbringt, ist ein grosser Vorteil erreicht. Wir brauchen die holländischen Bahnen. Holland als Bundesgenosse wäre von unschätzbarem Wert.

Het schijnt tot 1909 te hebben geduurd, al eer von Moltke het idee van een overeenkomst liet varen. In zijn aantekeningen schreef hij toen:

Ein feindliches Holland im Rücken könnte bei dem Vormarsch des deutschen Heeres nach Westen von verhängnisvollen Folgen sein, besonders dann wenn England die Verletzung der belgischen Neutralität als Vorwand nehmen sollte an dem Krieg gegen uns teilzunehmen; bleibt Holland neutral, so sichert es uns damit im Rücken, denn England wird die holländische Neutralität nicht seinerseits verletzen können, wenn es uns wegen unserer Verletzung der belgischen Neutralität den Krieg erklärt.

Es kann nicht denselben Rechtsbruch begehen, wegen dessen es uns den Krieg erklärt hat. Ferner wird es für uns von grösster Bedeutung sein in Holland ein Land zu haben, dessen Neutralität uns Ein- und Zuführen gestattet. Es muss unsere Luftröhre bleiben, damit wir atmen können.

In von Moltkes memoires komt dit onderwerp opnieuw ter sprake. Uit deze memoires wordt

gretig en veel geciteerd, als bewijsvoering voor de stelling, dat Nederlands militaire macht het enige beletsel vormde voor von Moltke om Nederland aan te vallen. Generaal-Maj. B. Koning laat in de augustus- en oktoberafleveringen van „Ons Leger” von Moltke zeggen:

Ich bin der Überzeugung zugetan, dass der Feldzug im Westen scheitern SOLL, wenn wir Holland nicht schonen.

Von Moltke kwam echter, in een herinnering over de terugtocht aan de Marne, tot de volgende uitspraak hierover:

Man braucht sich nur zu vergegenwärtigen, wie sie sich gestaltet haben würden, wenn wir es mit einem feindlichem Holland, dessen Küsten einer englischen Landung offen standen, zu tun gehabt hätten, was aus dem Unternehmen gegen Antwerpen unter der Voraussetzung einer nicht neutralen Schelde geworden wäre, wieviel Truppen zu unserer Rücken- deckung bei dem Vormarsch nach Westen erforderlich gewesen sein würden.

Ich war und bin noch heute der Überzeugung dass der Feldzug im Westen scheitern müsste wenn wir Holland nicht geschont hätten.

Men kan inderdaad elke gewenste betekenis hechten aan de inhoud van de laatste zin; aan een letterlijke weergave dient echter de voorkeur te worden gegeven, aangezien in de gedachte, die von Moltke ontwikkelt om tot deze uitspraak te komen, m.i. zeer duidelijk andere motieven naar voren komen.

Rest nog de vraag of von Moltke een eigen operatieplan dan wel het plan 1905 uitvoerde.

Von Moltke zei:

Will man eine schnelle Entscheidung gegen Frankreich haben, so darf man nicht den Angriff ausschliesslich gegen die stark befestigte Ostfront dieses Landes richten.

Dit is echter een fundamenteel andere benadering van het vraagstuk.

Een volgend verschil in opvatting vindt men in het optreden tegen Luik. In tegenstelling tot von Schlieffen wenste von Moltke zich doortochtsbreedte te verschaffen door een overval op deze vesting, nog vóór voltooiing van de troepenconcentraties.

Ook de krachtsverhouding tussen de rechter- en de linkervleugel, door von Schlieffen gesteld op 7 : 1, werd door von Moltke gewijzigd in 3 : 1. Het 6e en 7e leger hebben vergeefse pogingen gedaan de Moezel over te steken tussen Toul en Epinal. Hier werd offensief opgetreden, overigens

zonder resultaat, in strijd met von Schlieffen's plan.

Na het aanvankelijk gunstige verloop van de opmars wilde von Moltke drie legerkorpsen ont-trekken aan de rechtervleugel en naar Oost-Prui-sen sturen.

De toenmalige Kapitein van de Generale Staf J. J. G. Baron van Voorst tot Voorst schreef in zijn brochure „Over Roermond”:

Beiden (von Schlieffen en von Moltke) traden aan-vankelijk met 24 divisien Noord van de Maas op. Beide bedoelden daarmede ten spoedigste het front Brussel-Namen te bereiken. Daarmede houden even-wel de punten van overeenkomst op.

Ook de beweerde vier dagen tijdverlies, als ge-volg van de manoeuvre om Limburg heen, kun-nen gevoeglijk naar het rijk der fabelen worden verwezen; von Moltke zei immers hierover dat hij, om de ongehoorde technische moeilijkheden te kunnen overwinnen, die bij deze opmars te verwachten waren, *jarenlang* theoretische werk-stukken betreffende de opmars van de legerkorp-sen langs één marsweg had laten uitvoeren. In het officiële Duitse stafwerk leest men hier-over:

Ein Vergleich der im Frieden auf Grund der Auf-marschanweisungen gezeichneten Operationskarten mit dem tatsächlichen Verlauf der Operationen zeigt, dass diese beispielsweise auf dem rechten Flügel bis über Brüssel hinaus, genau so durchgeführt wor-den waren, wie man es bei den Friedensvorarbeiten unter günstigen Umständen angenommen hatte.

De Nederlandse neutraliteit en de Nederlandse weermacht 1914-1918

Prof. Struycken schreef na afloop van de Eerste Wereldoorlog hierover het volgende:

Het onrecht en de vernedering, die wij gedurende de oorlog terwille onzer onzijdigheid hebben te verdu-ren gehad, hebben voorzeker bij menigeen en in de bitterheid des harten de vraag op de lippen gebracht, of wij voor het vervolg maar niet beter zullen doen in de grote politiek partij te kiezen, om ons zo in tijden van conflict een bondgenootschap te ver-zekeren, dat ons ervoor behoeden zal opnieuw op zo geringschattende wijze te worden behandeld.

Tot het jaar 1908 had onze oorlogsvoorbereiding, als gevolg van de oorlogen 1864-1866-1870, de uitgesproken strekking van verdediging tegen een rechtstreekse Duitse aanval. In 1908 werd met deze opvatting gebroken en de oorlogsvoorberei-ding werd gericht op het tegengaan van een

schending van de onzijdigheid, ongeacht van welke zijde deze mocht worden ondernomen. Men krijgt sterk de indruk, dat Engeland ernstige plannen koesterde de Nederlandse neutraliteit te schenden, wanneer men leest, dat het voornemen om Antwerpen als basis voor het Britse expedi-tiekorps te kiezen, wereldkundig werd gemaakt, zonder veel acht te slaan op mogelijke Neder-landse protesten.

Churchill stelde tijdens deze oorlog voor, van Nederland te eisen, de Schelde open te stellen voor het zenden van Britse hulp naar Antwerpen. Overigens onderzocht Churchill tevens de moge-lijkheid, de Rijn af te sluiten ter versterking van de economische druk op Duitsland en het in bezit nemen van een marinebasis in Nederland, als maritiem-strategisch voordelig. Na de val van Antwerpen eiste Engeland, dat Nederland Zeeuws-Vlaanderen in bezit zou houden en met name het gebruik van de Schelde door Duitse schepen zou verhinderen.

Ook Duitsland liet zich overigens niet onbetuigd. Men denke slechts aan de ernstige waarschuwing van de Duitse regering in maart 1916, ervoor te zorgen dat Zeeland afdoende diende te zijn be-veiligd tegen een verwachte Engelse maritieme onderneming.

De betekenis van de Nederlandse militaire macht gedurende en vóór de Eerste Wereldoorlog laat zich moeilijk uitdrukken in aantallen bataljons. Doch het oordeel van de toenmalige opperbevel-hebber over de toestand waarin het Nederlandse defensieapparaat verkeerde, is van groot belang. Generaal C. J. Snijders beschreef de militaire positie van Nederland gedurende de Eerste We-reldoorlog als volgt:

Met deze strijdmacht (het veldleger) kon de be-hoefte, voortvloeiende uit de strategische opdrachten (gericht op het tegengaan door aanvallend optreden, van schending der neutraliteit, ongeacht van welke zijde deze mocht worden ondernomen) slechts ten karigste — ten dele zelfs niet ten volle — worden vervuld.

De materiële uitrusting van het leger bleek tot het einde van de oorlog in de hoogste mate on-voldoende te zijn gebleven. De munitievoorraad, hoewel belangrijk uitgebreid tijdens de oorlogs-jaren, bleek in 1918 nog verre van toereikend te zijn. Het aantal beschikbare mitrailleurs was ge-ring, de aanwezige hoeveelheid handgranaten totaal onvoldoende. De Generaal sprak o.a. over een gemis aan gasmaskers en stalen helmen en concludeerde:

Bij een ernstige, doorgezette aanval op ons land, moest op de spoedige en krachtige hulp van een medestander worden gehoopt.

De regering had, door het met onbepaald klein verlov zenden van grote groepen aanvankelijk gemobiliseerde militairen, het effectief van het leger zodanig teruggebracht, dat in geval van intreden van een ernstige toestand een tweede mobilisatie nodig zou zijn geweest.

Tijdens de crisis van 1918 verzocht het opperbevel, deze tweede mobilisatie inderdaad af te kondigen. De regering wenste niet hiertoe over te gaan; slechts de verloven werden geschorst. Zelfs dit had reeds vele protesten en zelfs een militair oproer tot gevolg. De regering, zeer onder de indruk, wachtte af en gaf de verloven vrij . . .

Generaal Snijders schreef:

Bij onverwacht intreden van een ernstig incident waarbij onze onzijdigheid daadwerkelijk mocht worden geschonden, zouden wij niet in staat geweest zijn een voldoende kracht te ontwikkelen.

De in 1918 ingestelde legercommissie stelde in haar rapport onder „Algemene Conclusiën”:

Zij zou zich niet verantwoord achten bij ons volk de overtuiging te helpen vestigen, dat Nederland het

dreigend gevaar met vertrouwen in zijn weerbaarheid, heeft kunnen tegemoetzien. Daarvoor bleek het benodigde voor de mogelijkheid van volharden in de weerstand tegen modern geweld te zeer met hetgeen was voorbereid te spotten, en waren de tekortkomingen in onze defensie te omvangrijk.

Voorts zei de commissie:

Had ons land, op den voet als dit met België het geval is geweest, in augustus 1914 aan een overval blootgestaan, dan zou de toestand van onze weerbaarheid, ondanks het vele dat daarin gewaardeerd kan worden en ondanks den opgewekten geest van volk en leger, gene waarborgen tegen eene overwelddiging hebben kunnen geven.

Conclusie

Uit het voorgaande meen ik de conclusie te mogen trekken, dat de Nederlandse militaire macht geen enkele factor van betekenis is geweest bij de overwegingen aan Duitse en Engelse zijde omtrent het al of niet ontzien van de Nederlandse neutraliteit. Het is dan ook naar mijn mening onjuist om in verband met de catastrofe van 1940, te wijzen op de toestand van 1914. In militair opzicht bestonden er in beide periodes nauwelijks principiële verschillen.

BANDEN 1964

De geheel linnen banden voor de jaargang 1964 zijn thans direct leverbaar. De prijs bedraagt f 3,75 per stuk.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 4 47 15) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

Meldingen, vuurbevelen en opdrachten bij painf

door W. KAMMINGA, Kapitein der Infanterie

Algemeen

De opdrachten, die aan de painf worden gegeven stellen aan de commandant en de troep hoge eisen. De beweeglijkheid van de painf eist van iedere commandant vooruitdenken, besluitvaardigheid en het vermogen, een genomen besluit snel te doen uitvoeren. Hiertoe is het geven van korte en duidelijke opdrachten en vuurbevelen noodzakelijk. Eenheid in de wijze van bevelvoering en het doen van meldingen tot op het laagste niveau vereenvoudigt het leiden van de eenheid.

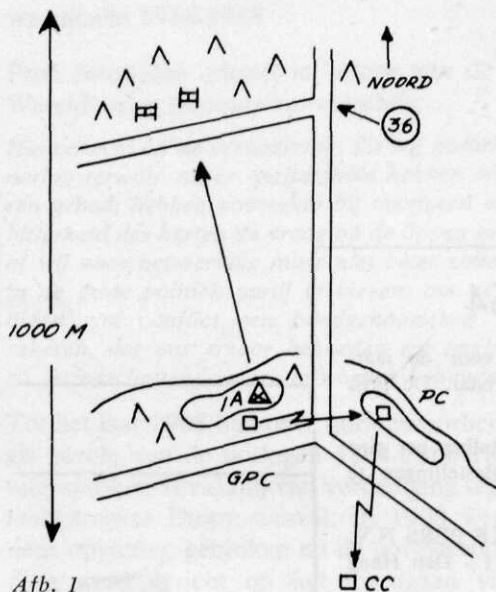
Meldingen

a. Inhoud en volgorde van de melding:

- E — eenheid, voor wie de melding is bestemd;
- R — richting met de afstand naar of plaats van het waargenomene;
- W — waargenomene;
- O — omschrijving van het waargenomene;
- T — tactische tijd;
- A — eigen actie.

b. Hierbij geldt:

— wanneer de ontvanger van de melding het waargenomene kan waarnemen, is, voor wat betreft de doelaanduiding, het aangeven van richting en afstand voldoende;

Afb. 1

— wanneer de ontvanger van de melding het waargenomene niet kan waarnemen, dient de plaats van het waargenomene te worden aangegeven ten opzichte van een controlepunt of in coördinaten;

— bepaalde elementen kunnen, wanneer niet noodzakelijk, uit de melding worden weggelaten.

c. Voorbeelden (zie afb. 1)

1. Wp 1e Pel neemt waar (pc kan het doel waarnemen):

- 1 hier alfa;
- 11 uur 600;
- twee T54;
- bewegen zich langs bosrand in westrichting;
- 0815 uur;
- wij blijven waarnemen — uit.

2. Melding van pc aan cc (cc ziet het doel niet):

- 15 hier 1;
- 200 west van 36;
- twee T54;
- bewegen zich in westrichting langs bosrand;
- 0815 uur;
- wij blijven waarnemen — uit.

Vuurbevelen

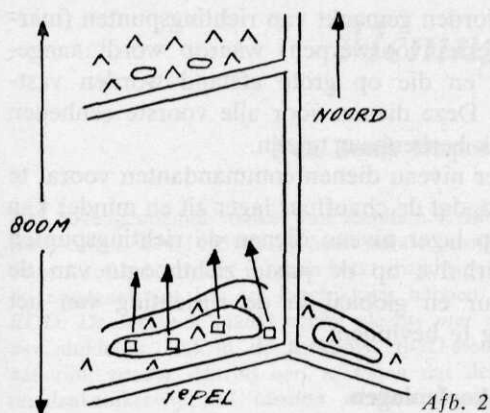
a. Inhoud en volgorde van het vuurbevel:

- E — eenheid, voor wie het vuurbevel is bestemd;
- R — richting met afstand naar of plaats van het doel;
- D — doel;
- O — omschrijving doel, vuurverdeling en wijze van vuren;
- T — tijdstip vuuropening;
- U — uitvoeringsbevel.

b. Hierbij moet worden gesteld, dat commandanten het vuur zoveel mogelijk in eigen hand dienen te houden, waardoor niet individueel met vuren wordt aangevangen, maar het gehele peloton of pelotons gelijktijdig het vuur openen. Op deze wijze wordt een verrassende vuuropening verkregen.

c. Voorbeelden (zie afb. 2)

1. Pc leidt het vuur van zijn peloton:

- alle stations hier 1;
 - 12 uur 500;
 - 2 BTR in bosrand;
 - alfa en 1 linker bravo en charlie rechter, vier lange vuurstoten;
 - op mijn bevel — wacht uit;
 - alle stations hier 1 vúr — uit.
2. Gpc 1e groep:
- boordschutter;
 - 12 uur 500;
 - linker BTR;
 - 4 lange vuurstoten;
 - op mijn bevel;
 - vúr.

Opdrachten

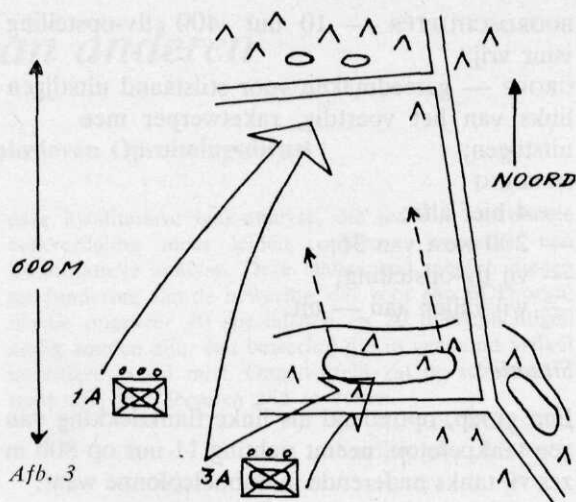
a. inhoud en volgorde van de opdracht:

- E — eenheid, voor wie de opdracht is bestemd;
- R — richting met afstand naar of plaats van het doel;
- D — doel;
- O — opdracht met de wijze van uitvoering (volgorde, formatie, vuursteun, enz.)
- T — tijdstip uitvoering;
- U — uitvoeringsbevel.

b. Ook hier geldt, dat bepaalde elementen, wanneer niet noodzakelijk, kunnen worden weggelaten. Op bovenstaande wijze kunnen ook richtingsveranderingen met het aangeven van een nieuw richtingspunt en formatieveranderingen worden bevolen.

c. Voorbeelden (zie afb. 3)

1. Cc laat het 3e Pel opstelling op linker heuvel innemen:
- 3 hier 15;
 - 1 uur 400;
 - heuvel;
 - vorm vuurfront richting noord;

- voorwaarts — uit.
2. Vuurbevel voor 3e Pel:
- 3 hier 15;
 - 11 uur 500;
 - 2 BTR in bosrand;
 - korte vuurstoten;
 - vuur vrij — uit.
3. Opdracht voor 1e Pel:
- 1 hier 15;
 - 12 uur 800;
 - 2 BTR in bosrand;
 - vernietigingen over links, 3 steunt, verspreide formatie;
 - voorwaarts — uit.

Werken als team

Iedere commandant dient zich te realiseren, dat hij een team moet leiden in een bepaalde volgorde van werkzaamheden. Dit dient in zijn bevelvoering tot uiting te komen. Bijvoorbeeld bij acties, waarbij het eigen onderdeel onverwijd moet reageren, kan de melding aan de hogere commandant pas geschieden, wanneer de lagere commandant zijn bevelen heeft gegeven. Indien zich een situatie voordoet, waarbij onverwijd ook de hogere eenheid moet reageren, dan dient de lagere commandant eerst te melden.

Situatie

Een groep, in bedekt terrein optredend als linkerflankdekking van een tankpeloton, neemt richting 10 uur op 400 m een vijandelijke tlv-opstelling waar.

Reactie

CHAUFFEUR — half links in inzinking halthouden;

BOORDSCHUTTER — 10 uur 400 tlv-opstelling
vuur vrij;

GROEP — gereedmaken voor stilstaand uitstijgen
links van het voertuig, raketwerper mee
uitstijgen;

MELDING

- 4 hier alfa;
- 200 west van 36;
- vijf tlv-opstelling;
- wij vallen aan — uit.

Situatie

Een groep, optredend als linkerflankdekking van een tankpeloton, neemt richting 11 uur op 800 m zes vij tanks naderende in dubbelcolonne waar.

Reactie

MELDING

- 4 hier alfa;
- 11 uur 800;
- zes tanks naderen in dubbelcolonne;
- laat groep uitstijgen — uit.

CHAUFFEUR — half links in inzinking halthouden.

GROEP — gereedmaken voor stilstaand uitstijgen rechts van het voertuig, raketwerper en geweergranaten mee uitstijgen.

Het behouden van richting in het terrein

De asbeweging kan aan de hand van een kaartstudie op de kaart worden vastgelegd en vervolgens in het terrein worden bevolen.

De taak van de cc tijdens het gevecht is de richting en het verloop van de as van beweging in het terrein te herkennen en zich op markante terreinvoorwerpen te richten. Hiertoe kan ge-

bruik worden gemaakt van richtingspunten (markante terreinvoorwerpen) waarop wordt aangehouden en die op grote afstand worden vastgesteld. Deze dienen voor alle voorste eenheden duidelijk herkenbaar te zijn.

Op lager niveau dienen commandanten vooral te beseffen, dat de chauffeur lager zit en minder kan zien. Op lager niveau dienen de richtingspunten zich derhalve op de juiste zichthoogte van de chauffeur en globaal in de rijrichting van het voertuig te bevinden.

Zandbakoefeningen

Het oefenen van pcn en gpcn met hun chauffeurs en boordschutters in het doen van meldingen en/of het ontvangen/geven van vuurbevelen en opdrachten, kan in principe het beste geschieden aan een zandbak met intercom-aansluitingen.

Aan de hand van eenvoudige situaties in de zandbak, geschetst door de leider van de oefening, dient de pc of gpc onmiddellijk te reageren. Daarbij tevens scherp te letten op het gebruik van de juiste (verkorte) radioprocedure.

Waar mogelijk is het nuttig de groep of het gehele peloton aan de zandbak te doen plaatsnemen en deze aan de hand van situaties uit te leggen, welke reacties van hen worden verwacht. In de praktijk is gebleken, dat deze gang van zaken voor de soldaat zeer verhelderend werkt en dat de soldaat daardoor bij oefeningen te velde sneller gaat reageren.

Bij het ontwerpen van oefeningen aan de zandbak ware onder meer gebruik te maken van de ontwerprichtlijnen Gevechtsexercitie (PRI) en de Hoofdstukken VII en VIII van de Infanterieschool Sectie Plannen.

Meningen van anderen

Van Bomb Disposal tot Explosieven Opruimingsdienst

Het bovengenoemde artikel van Kapitein J. Blommaart (*Mil. Spect.* 134(1965)(1)13) heeft zonder twijfel bijgedragen tot het vormen van een beter inzicht betreffende de noodzaak tot het ter beschikking hebben van een EOD. De schrijver maakt echter slechts *met voorbeelden* duidelijk, dat in de toekomst EOD-steun nodig zal zijn, zonder daarbij *aan te tonen* dat deze steun noodzakelijkerwijs zal moeten worden gegeven door andere dan de reeds bestaande eenheden, bv. die van de Genie, i.c. door een EOD. Behalve het gemis van

deze kwalitatieve taak-analyse, die tot een functionele taakverdeling moet leiden, ontbreekt eveneens een kwantitatieve analyse. Deze laatste had moeten dienen ter fundering van de bewering, dat voor een EOD-organisatie ongeveer 40 specialisten en 20 dienstplichtigen nodig zouden zijn, een bewering die in genoemd artikel nu iedere grond mist. Ongetwijfeld zal de schrijver in staat zijn deze leemten aan te vullen.

G. H. VAN KOESVELD,
Kapitein der Infanterie

Antwoord op meningen van anderen

Van Bomb Disposal tot Explosieven Opruimingsdienst

In antwoord op de reactie van Kapitein G. H. van Koesveld wil ik het volgende opmerken.

Onder druk van de technische ontwikkelingen is het opruimen van ongewenste explosieven ná 1940 een gespecialiseerde bezigheid geworden. De landen, die daadwerkelijk bij de moderne conflicten betrokken waren of zijn, hebben daartoe een separate dienst opgebouwd. Mede aan de hand van hun ervaringen is onderstaande kwantitatieve taakanalyse opgemaakt. De taken zijn daarbij, naar hun kwaliteit, ondergebracht in twee groepen.

Taakanalyse

1. *Ongespecialiseerde steun is nodig voor het verzamelen en opruimen van:*

- verlaten voorraden;
- door souvenirjagers of schrootzoekers verplaatste explosieven;
- explosieven die na oefeningen achterblijven;
- overtollige of onbekwame explosieven uit de militaire verzorging of de civiele maatschappij;
- explosieven die bij een ongeval zijn betrokken indien daarbij geen speciale uitrustingen nodig zijn.

2. *Gespecialiseerde steun (kennis, uitrusting, speciale betrouwbaarheid) is nodig voor werkzaamheden als lokaliseren, blootleggen, identificeren, immuniseren, verzamelen c.q. opruimen van:*

- ingezette explosieven die (nog) niet hebben gefunctioneerd:
 - door een gebrek of beschadiging;
 - omdat ze nog niet werden geactiveerd;
 - omdat een ingestelde tijd nog niet is verstreken;
 - onder invloed van een integraal veiligheidselement;
- explosieven die door subversieve elementen zijn binnengesmokkeld c.q. aangebracht;
- explosieven in onvrijwillig neergekomen vliegtuigen of geleide wapens;

d. geweigerde eigen wapens waarvan de verdere behandeling speciale kennis, uitrusting of betrouwbaarheid vergt;

e. beproefde explosieven, die aan bijzondere beveiligingsmaatregelen onderhevig zijn om redenen van militair, civiel of landsbelang;

f. alle andere explosieven, verdachte voorwerpen of omstandigheden die niet onder de voorgaande punten werden genoemd.

Onze gevechts- en verzorgingseenheden zijn reeds volledig bezet met hun eigen taak. Zij kunnen en mogen niet extra worden belast met het opruimen van alle explosieven die hun veiligheid bedreigen. Slechts het opsporen en opruimen van conventionele mijnen t.b.v. hun operaties vormt hierop een uitzondering. De doelmatigheid eist dat slechts één organisatie met de totale opruimtaak wordt belast. De taakomschrijving voor deze organisatie moet zijn gerelateerd aan de taken van de hoogste kwaliteit, zijnde die werkzaamheden waarbij speciale kennis of uitrusting nodig is of waarvoor bijzondere betrouwbaarheidseisen aan het personeel moeten worden gesteld.

In de praktijk blijkt er altijd meer ongespecialiseerde dan gespecialiseerde steun nodig te zijn. Wij weten ook, en de operatie „Overton” heeft het nog eens bewezen, dat ongespecialiseerde steun kan worden geleverd door ongeschoolden of handlangers, als de beoordeling van de taak en de leiding van de uitvoering maar bij de specialisten berust.

Door de capaciteit voor gespecialiseerde steunverlening per ressort te concentreren in een enkele ruimploeg en de leiding voor ongespecialiseerde steunverlening te decentraliseren in verscheidene detachementen of subdetachementen, is het mogelijk een doelmatige EOD-organisatie op te bouwen. Zouden wij alle EOD-capaciteit baseren op gespecialiseerde steunverlening (zoals in de U.S. Army met drie soorten ploegen) dan wordt zo'n organisatie, zowel in vredes- als oorlogstijd, slechts voor een fractie van haar technische capaciteit benut.

Daar ook een gespecialiseerde ruimploeg altijd ongespecialiseerde steun kan leveren, wordt in de voorgestelde conceptie de onbenutte capaciteit tot het noodzakelijke minimum beperkt. De indeling van het personeel zou dan ongeveer als volgt moeten plaatsvinden:

Ruimploeg ILK	: 2 Offn, 4 oon, 3 minderen
Divisiëdetachementen	: 1 oo, 1 mindere
Territoriale ruimploeg	: 2 Offn, 4 oon, 3 minderen
TB-detachementen	: 1 Off, 1 oo toegevoegd en 1 oo per provincie, 1 mindere
EOD-Centrum	: 3 Offn (C-S1,4 - S2,3), 5 oon en 11 minderen

Opm.: Voor de minderen te lezen militair of burgerpersoneel.

In geval van militair personeel zou indeling van de onlangs aangekondigde, 4 jaar dienende, speciale vrijwilligers bijzonder gewenst zijn. Met het oog op de kennis en ervaring die nodig zijn voor gebruik en onderhoud van de speciale gereedschapsuitrustingen heeft

men een dergelijke categorie gespecialiseerde vrijwilligers ook bij de Amerikanen opgenomen in de organisatie van de EOD.

Wanneer er voldoende meldingscapaciteit is opgeleid en ingedeeld en met de initiële organisatie enige ervaring is opgedaan, zullen wij de behoefte opnieuw moeten bezien. Dán kunnen wij immers beoordelen of deze kernorganisatie aan de gestelde verwachtingen voldoet. Eerst in een gewapend conflict zal de behoefte aan EOD-capaciteit blijken. De gelukkige omstandigheid dat wij geen recente oorlogservaring hebben mag niet verhinderen, dat er voldoende aandacht wordt geschonken aan een dienst als de EOD. Wij dienen ons daarbij te realiseren, dat het onmogelijk is om in een modern conflict op korte termijn een EOD-organisatie van de grond af op te bouwen. Een minimale basis, zoals hierboven voorgesteld, is absoluut noodzakelijk om de EOD verantwoordelijk te kunnen stellen voor de uitvoering van zijn taak.

J. BLOMMAART,

Kapitein van de Technische Dienst

Uit de buitenlandse vakpers

Fransen nationale manoeuvres 1964

Zoals bekend werkte de Franse Generale Staf in het afgelopen jaar een plan uit voor operaties van een guerrillatype. Hierbij zouden uitsluitend licht bewapende en zeer mobiele eenheden moeten worden ingezet. Voor de uitvoering van dit plan werden zg. „commandoregimenten” georganiseerd, samengesteld uit speciaal opgeleide manschappen. Ook de officieren ontvingen een doelgerichte voortgezette opleiding.

De zg. „Armorican”-manoeuvres (ter beproeving van deze regimenten) werden midden oktober in Bretagne gehouden. Dit gebied is wild, heuvelachtig en moeilijk begaanbaar.

Een rode strijdmacht was, uit het oosten oprukkend, met haar gepantserde eenheden doorgedrongen tot Brest en zag zich nu gedwongen deze eenheden van uit Rennes over de weg te bevoorraden. De blauwe troepen hadden een „tegenstand op lange termijn” georganiseerd in een gebied zuid van Guingamp, hetgeen uiteraard voor de agressor aanzienlijke risico's betekende. In de manoeuvres werd dit gebied bezet door twee commandoregimenten, gesteund door eenheden mariniers.

Het doel van de manoeuvres was, de Franse bevolking psychologisch, psychisch en materieel voor te bereiden op dit soort operaties, die in Frankrijk mogelijk worden geacht. Het is immers moeilijk precies te voorzien, hoe de bevolking in dergelijke omstandigheden zal reageren, tenzij ze hierop in vreedstijd is voorbereid.

De blauwe troepen waren zeer beweeglijk en goed gecamoufleerd ontplooid, de rode strijdmacht was wellicht niet voldoende realistisch in haar aanvalsdrang. De leiding had echter alle mogelijke hindernissen aan-

gebracht om het opdringen van de rode troepen te bemoeilijken. Het gevecht op de grond werd verlevendigd door het ingrijpen van de luchtstrijdkrachten, waarbij de blauwe troepen werden gesteund door Etendards van het vliegdekschip „Foch”. Het luchttransport met heli's van een blauwe compagnie werd bv. door de rode luchtstrijdkrachten onderschept. In zijn totaliteit bleek echter het gebruik van helikopters een essentiële voorwaarde voor het welslagen van de blauwe plannen. Gezien de mogelijkheden bij de commandovoering, de verkenning, de bevoorrading, maar ook die in het gevecht, toonde dit luchttransportmiddel zich bijzonder geschikt voor gebruik in de guerrilla-oorlogvoering, vooropgezet dat daarbij een intelligent gebruik van het terrein wordt gemaakt.

De verbindingen speelden — uiteraard — eveneens een zeer belangrijke rol. Alle commandanten konden, ondanks de grote uitgestrektheid van het desbetreffende gebied en de verspreiding van de eenheden, voortdurend de operaties leiden. Niettemin kwam de wenselijkheid tot het vergroten van het bereik van de apparaturen opnieuw tot uiting.

Na het vorig jaar in de spectaculaire „Jura”-manoeuvres het gevecht onder atomaire omstandigheden te hebben beproefd, heeft het Franse leger nu opnieuw een mogelijke vorm van de moderne oorlog onderzocht. Maar wie kan zeggen, hoe een eventuele volgende oorlog zal beginnen en hoe daarin zal worden gevochten? „Manoeuvres nationales Françaises in 1964”, door De Rocheville, in „Revue Militaire Générale”, december 1964

R.H.

Moderne dienstplicht: diensttijd van twaalf maanden

De huidige Franse strijdkrachten berusten op het principe van de dienstplicht. Per jaar komen hiervoor ongeveer 300.000 man in aanmerking, waarvan ca. 250.000 werkelijk voor de militaire dienst geschikt zijn. Daar de diensttijd thans 16 maanden bedraagt, is de actuele sterkte voortdurend ongeveer 308.000 man. In het jaar 1966 wordt echter een aanzienlijke toeneming van het aantal dienstplichtigen verwacht, nl. totalen van resp. 420.000 en 310.000. Op het eerste gezicht lijkt het dus zonder meer mogelijk, de diensttijd dan tot één jaar terug te brengen.

Algemeen wordt momenteel aanvaard, dat een soldaat eerst na 6 maanden intensieve training als „gevechtvaardig” kan worden beschouwd. Het resultaat hiervan is, dat het aantal gevechtvaardigen uit een lichte vermindert naarmate de diensttijd wordt verkort. Bij een diensttijd van 18 maanden zijn twee derden van de mankracht werkelijk inzetbaar, bij een tijd van 12 maanden de helft, bij 9 maanden slechts één derde. Indien de diensttijd slechts 6 maanden zou bedragen, zou nooit over een gevechtsgereed apparaat kunnen worden beschikt. Dit is de zienswijze, waarop het standpunt van de Franse militaire autoriteiten berust en waarmee een verkorting van de diensttijd wordt afgevoerd.

Het is echter evident, dat de huidige trainingsmethode — sterk individueel gericht en uitgevoerd volgens uitgesproken schematische richtlijnen — en de omstandigheden waaronder de rest van de diensttijd wordt doorgebracht, nauwelijks in overeenstemming zijn te brengen met de eisen van de moderne oorlog. Deze eisen richten zich immers eerder op kleine, homogene eenheden, die een eigen teamgeest bezitten. De meeste dienstplichtigen menen dan ook, dat de dienstperiode na beëindiging van de opleiding in feite een verspilling van tijd is. Een ernstige studie van eventuele mogelijke hervormingen is op deze basis alleen reeds wenselijk. In de eerste plaats dient dan een aantal foutieve gedachten, overigens vrij algemeen aanvaard, aan de kaak te worden gesteld.

Het is niet juist te stellen, dat de strijdkrachten onmogelijk het gehele contingent van 1966 zouden kunnen opnemen. Integendeel, voor Frankrijk zou het alleen maar voordelen opleveren, indien over meer divisies zou kunnen worden beschikt. Niet de eisen van de strijdkrachten stellen een limiet aan de mankracht, het zijn uitsluitend de financiële middelen, die dit doen. Het is niet juist te beweren, dat het probleem zou kunnen worden opgelost door een zg. „gedifferentieerde” dienstplicht, zelfs indien daarbij een ongelijke verdeling van de lasten zou kunnen worden aanvaard (18 maanden voor de strijdkrachten zelf en 4 tot 6 maanden voor de territoriale eenheden!). De dienstplichtigen in de territoriale eenheden zullen immers later langere periodes van herhalingsoefeningen moeten ondergaan en dit kost meer dan een langere diensttijd. Waaruit moeten deze extra kosten worden bestreden? Het is niet juist te beweren, dat de dienstplichtigen, die niet geschikt zijn voor de militaire dienst, zouden kunnen worden ondergebracht in een soort organisatie voor civiele dienstverlening. Hoe zou het mogelijk zijn de kosten, verbonden aan de verdeling, de uitrusting, de legering, de opleiding en de vergoeding van ca. 100.000 man per jaar extra te bestrijden? Het is tenslotte on-

juist te stellen, dat een dienstplichtige niet gevechtvaardig is, alvorens hij dit volledige schema van de opleidingen heeft doorlopen. Talloze voorbeelden — de rekruten van 1944, de partizanen, de Vietnamese hulpstroepen — bewijzen het tegendeel, nl. dat niet of slechts gedeeltelijk getrainde soldaten uitstekende prestaties kunnen leveren, mits ze zijn geïntegreerd in homogene, goede geleide eenheden of onderdelen.

De essentiële waarde van een soldaat berust op zijn moreel en zijn wil om te vechten, op zijn respect, vertrouwen en gehoorzaamheid ten opzichte van zijn commandant, op zijn geschiktheid tot inpassing in een team. Dit wordt het beste bevorderd, door iedere man in het zelfde team (groep of peloton) te doen dienen — onder hetzelfde kader — gedurende zijn gehele diensttijd. Dat is de methode om zijn individuele training efficiënt te doen zijn, om zijn moreel en teamgeest te ontwikkelen en om hem te leren vechten. Om dit principe te verwezenlijken zouden — via een maand van basisopleiding — kleine onderdelen hun eerste rekruten binnen krijgen; meer gespecialiseerde functies zouden moeten worden geïncorporeerd na twee en drie maanden. Dáárna zou tenslotte de gehele groep onder dezelfde commandant tenminste 9 maanden bijeen moeten blijven. Enkele rekruten zouden eventueel iedere maand kunnen worden opgenomen ter vervanging van diegenen, die hun diensttijd hebben beëindigd.

Teneinde deze soort continuïteit van de lagere onderdelen te verzekeren, zou het personeel voor bv. commandoposten, hoofdkwartieren en verzorgingseenheden niet aan de gevechtseenheden mogen worden onttrokken. Dit personeel zou direct bij opkomst voor zijn toekomstige taak moeten worden geselecteerd. Bovendien zou ongeveer 15% aan personeel boven de sterkte aan de gevechtsonderdelen moeten worden toegevoegd, om uitval door ziekte, verlof enz. op te vangen. Uiteraard is hierbij ook de continuïteit in de bezetting met officieren en onderofficieren voorwaarde. Dit zou bv. voor de beroepsofficieren betekenen, dat hun verdere vorming via cursussen eerst kan beginnen, als ze het niveau van de compagnie (kapitein) hebben bereikt. Alle corveeën en speciale opdrachten zouden onder de lagere commandanten moeten worden verdeeld, die verantwoordelijk moet worden gesteld voor de uitvoering op een wijze die hun het meest nuttig lijkt in het kader van het bevorderen van de teamgeest.

Eveneens zou een nieuw selectiesysteem voor het lagere kader moeten worden geïntroduceerd. De huidige methode van korporaalskeuze is onbevredigend en leidt tot een gebrek aan autoriteit. Het zou beter zijn, de zg. „korporaalpelotons” geheel te laten vervallen en over te gaan tot een selectie „uit de troep”, op basis van prestatie en gebleken informeel leiderschap. Dezelfde methode zou kunnen worden toegepast voor de sergeants, die na de selectie een opleiding van 4 weken zouden moeten volgen. Als extra bate zouden hierbij niet onaanzienlijke aantallen officieren en onderofficieren van de scholen ter beschikking komen. Voor de reserveofficieren zou de opleiding moeten worden gereduceerd tot 3 maanden, waarna de kandidaten als „assistent” aan de commandant van een lagere eenheid zouden moeten worden toegevoegd. Na 12 maanden in totaal zouden zij bij gebleken geschiktheid tot luitenant kunnen worden aangesteld.

Het huidige Franse systeem is op grond van psychologische en praktische overwegingen onbevredigend. Het is weinig zinvol de militaire dienst op te bouwen op een schema, nauwelijks goed genoeg voor de voorbereiding van een verouderde mobilisatie. Met het verleden moet worden gebroken en alle aandacht moet

worden gericht op de efficiency en teamgeest van het lagere onderdeel, als bouwsteen voor de gehele organisatie.

„Un service militaire moderne: le service de douze mois”, door A. A., in „Revue Militaire Générale”, december 1964 R.H.

Het Franse defensieprobleem

De betekenis van Frankrijk in het wereldgebeuren wordt niet bepaald door de grootte van de bevolking, de uitgestrektheid van het land of het aantal divisies. Eerder door bepaalde karakteristieken van geografische, intellectuele en geestelijke aard. Het land is immers een knooppunt van de verdediging van West-Europa, het is een bron van scheppend denken en het wordt geleid door het bewustzijn van een door de Voorzienigheid opgedragen taak. De verplichtingen van het land zijn zeer uiteenlopend: het neemt deel aan de NAVO; het heeft grote taken daarbuiten, met name in Afrika; het beschikt over strategische steunpunten; het moet de eigen zee- en luchtverbindingen over de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee beveiligen. Om aan al deze verplichtingen te kunnen voldoen, moest het traditionele defensieconcept worden herzien. De „ordonnance” van 17 januari 1959 dicteert de mobilisatie van het totale nationale potentieel ten behoeve van één doel: de defensie. Hierbij worden twee principes gevolgd: „eenheid van de defensie in haar wezen en in de bevelvoering” (een synthese van de civiele en militaire macht) en „decentralisatie in de uitvoering” (overdracht van bevoegdheden aan lagere, plaatselijke organen).

Structuur van de Franse defensie

De leiding van de totale defensie-inspanningen berust momenteel bij de president, die opperbevelhebber der strijdkrachten is en sinds kort tevens de enige persoon met beslissingsbevoegdheid over het gebruik van kernwapens. De premier is naar de grondwet verantwoordelijk voor de landsverdediging, daarbij bijgestaan door een Verdedigingsraad en een Secretariaat. Iedere minister is v.w.b. zijn eigen ressort verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van de noodzakelijke maatregelen in verband met de defensie. In het bijzonder geldt dit voor de departementen van defensie (gevechtvaardigheid en mobilisatie van de strijdkrachten), binnenlandse zaken (civiele bescherming, handhaving van orde en rust) en economische zaken (verdeling van de hulpbronnen en ruimtelijke ordening). De territoriale organisatie berust op de „départements”, als uitvoerend echelon. Tien van deze departementen worden overkoepeld door een „région de défense”, waar de noodzakelijk geachte maatregelen op civiel en militair gebied worden gecoördineerd. In totaal zijn er tien van deze regionale organisaties. Tenslotte is Frankrijk nog verdeeld in zes „zones de défense”, ieder één of twee „régions” omvattend. De taak van dit echelon beperkt zich tot oorlogstijd en omvat het uitoefenen van de regeringsactiviteiten, zo het centrale gezag hier toe door het uitvallen van verbindingen niet meer in staat is. Operationeel bestaan daarnaast opperbevelhebbers voor specifieke operatiegebieden, bevelhebbers en

commandanten. De nationale dienstplicht houdt direct verband met deze organisatie. Het doel van deze dienstplicht is, een overleven van de natie te verzekeren. Ze geldt voor alle Fransen van 18 tot 60 jaar en omvat de militaire dienst (18 tot 37 jaar) en de defensiedienst (38 tot 60 jaar).

Door dit laatste is de civiele verdediging met al haar aspecten, maar ook het verder functioneren van de plaatselijke administratieve en economische staatsstructuur, verzekerd.

De Franse defensiepolitiek

De opbouw van de strijdkrachten is op drie eisen gebaseerd. De eerste eis is die van aanpassing van het instrument aan de taak.

Elke van de reeds genoemde verplichtingen vereist het optreden van een organisatie, bestaande uit eenheden van verschillende krijgsmachtdelen. De nucleaire oorlogvoering berust bij de „forces nucléaires stratégiques de dissuasion”, momenteel samengesteld uit eenheden van de Luchtmacht (Mirage IV) en Marine (Etendard IV).

Van 1968-1970 af zal een tweede generatie haar intrede doen, nl. het gebruik van H-wapens, atoomonderzeeërs, voorzien van raketten, lucht-grond- en grond-grondraketten met middelbare dracht. Beveiligingsopdrachten en optreden buiten het moederland — al of niet in NAVO-verband — behoren tot de taak van de „forces combinées d'intervention”, bestaande uit een troepenmacht ter sterkte van zes divisies (tussen 1965 en 1970 inzetbaar), twee tactische luchtcommando's en twee marine-eskaders. De landsverdediging zal worden uitgevoerd door de „forces territoriales de défense”, landmacht- en luchtverdedigingseenheden. V.w.b. de landmacht zal over een regiment per departement worden beschikt; op het niveau van de „régions” staan brigades ter beschikking.

De tweede eis van de Franse defensiepolitiek — de taak is bepalend voor de vorm van de bevelvoering — leidde tot het instellen van uit de diverse krijgsmachtdelen geïntegreerde organisaties, aangepast aan de omstandigheden, waarin ze moeten optreden.

De derde eis is het verminderen van de kwantiteit, door een opvoeren van de kwaliteit van de strijdkrachten. V.w.b. het personeel gaat men daartoe over tot een strengere selectie en het opvoeren van het aantal specialisten. De verhoging van de materiële kwaliteit wordt nagestreefd door de uitvoering van een vijfjarenplan, gericht op de instroming van het modernste materieel bij alle krijgsmachtdelen.

„Le problème Français de la défense”, door Général F. Gambiez, in „Revue Militaire Générale”, november 1964 R.H.

Wetenschap en defensie

In „Wehrwissenschaftliche Rundschau” is de rede gepubliceerd die de Bundesminister der Verteidigung Kai-Uwe von Hassel heeft gehouden over het onderwerp „Wetenschap en defensie”. Hieronder volgt een korte samenvatting.

Spr. stelt dat de wetenschap en de studerende jeugd zich niet kunnen en mogen onttrekken aan het geestelijk en politiek gebeuren, willen zij voldoen aan de taak die zij te vervullen krijgen. Als onze universiteiten en hoge scholen geen antwoord meer kunnen geven op vragen over de bestemming van ons leven, dan zullen zij weliswaar academisch gevormde mensen afleveren, doch zichzelf degraderen tot opleidingsinstituten van vakspecialisten en niet langer de geestelijke vormingscentra zijn van ons volk.

Meer dan ooit is spr. ervan overtuigd, dat de politieke problemen van deze wereld alleen met intelligentie zijn op te lossen. Het zwaard kán dit niet meer in het atoomtijdperk, nog ervan afgezien, dat in het verleden de strijd ook geen problemen oploste, maar eerder de situatie nog gecompliceerder maakte.

De politicus, verantwoordelijk voor handhaven van de staat en van de staatsmacht is niet meer bij machte de wereld van heden te leiden en de wereld van morgen voor te bereiden zonder hulp van de wetenschap. Academiëci als raadgevers van staatsman en politicus zijn meer dan ooit noodzakelijk. Een markant voorbeeld van de samenwerking van politiek en wetenschap in onze tijd gaf president Kennedy. Hij verstond het de wetenschap haar plaats in het staatsbestuur te laten innemen. Hij heeft echer ook de grenzen onderkend waaraan de wetenschap in deze gebonden is, want zo gevaarlijk als het is geen gebruik te maken van de wetenschap, zo gevaarlijk is het ook het advies van de specialist te zien als oplossing voor alle problemen.

Is echter de wetenschapsman politiek geïnteresseerd, is hij ervan overtuigd dat de vrijheid, die hij waardeert, ook moet worden verdedigd? Raken de problemen van onze defensie ook onze academische jeugd? Dit zijn vragen die dagelijks in de Bundeswehr worden gesteld en het is geen geheim dat in onze krijgsmacht het gevoel bestaat alleen gelaten te zijn en niet te worden begrepen door onze intelligentsia. Deze klachten zijn voor spr. als verantwoordelijk minister redenen voor een voortdurende bezorgdheid. Ondanks alle veranderingen in zienswijzen en beschouwingen geldt toch zeker in onze vrije democratische maatschappij de eis dat onze academici zich niet alleen tot specialisten ontwikkelen, maar met hun kennis het algemeen belang dienen. De vervulling van deze eis moet een positief antwoord geven op de vraag of onze hoge scholen en universiteiten nog ideeën kunnen produceren die op de werkelijke problemen van onze tijd zijn gericht en hierop kunnen inwerken. Dit geldt niet alleen t.a.v. het staatsbestuur maar ook voor de verdediging van onze staat.

Als men de redenen onderzoekt van een negatieve instelling t.o.v. onze defensie, dan vindt men dikwijls een emotionele benadering van het probleem tezamen met vele vooroordelen. Wil men het defensieprobleem positief benaderen dan dient vooropgesteld, dat men vragen omtrent de verdediging van onze vrijheid — waarbij in het bijzonder de militaire vraagstukken — zo ruim mogelijk beschouwt. Hier ligt een taak voor de

militair-politieke studierichtingen. Men moet de bijdrage van de wetenschap niet alleen in het technisch-wetenschappelijke gedeelte — zoals wapentechniek en organisatieler — zoeken, maar ook in de filosofische en politieke richting, waardoor volk en krijgsmacht samen erin kunnen slagen de beslissende taken in deze veranderende wereld de baas te blijven. Een (onvolledige) opsomming van enkele punten laat reeds zien hoe groot het terrein is waarop de wetenschap zich moet toeleggen:

— het veranderde oorlogsbeeld van onze tijd heeft ook de strijdkrachten niet ongemoeid gelaten;

— de afschrikking als politiek middel heeft, evenals de bestrijding van het communisme, de hulp van de wetenschap nodig;

— het is geen zaak van de krijgsmacht de taken van de maatschappij op geestelijk, economisch, sociaal en cultureel terrein op zich te nemen als het gaat om de verdediging van de vrijheid;

— de eerste dienstplichtige krijgsmacht van de Duitse democratie gaat in vele vernieuwingen voorop, maar dient in deze nieuwe situatie nog de juiste vorm te vinden;

— de krijgsmacht is een afspiegeling van het volk, het is een onjuiste gedachte dat de militair de maatschappij zou vormen.

De leiding van de krijgsmacht moet thans problemen oplossen die zij vroeger niet kende. De voortschrijdende techniek dwingt ons steeds opnieuw de wisselwerking tussen mens en machine te herzien. Het tempo van de techniek dwingt ons tot snelle beslissingen om niet achterop te geraken. Technische prestaties zijn alleen dan volledig uit te buiten als leiding en organisatievorm gelijke tred kunnen houden met deze ontwikkeling.

De rechtswetenschap heeft reeds veel invloed op het straf- en tuchtrecht van een leger, dat is gegrondvest op de regels van een rechtsstaat. Staatsrecht en volkenrecht krijgen in de Bundeswehr veel aandacht, ook al door de enge samenwerking van onze eenheden in NAVO-verband.

De krijgsgeschiedenis voert geen eigen bestaan in de Bundeswehr, maar is ingepast in de politieke, filosofische en culturele geschiedenis. Vraagstukken over de verhouding van staatsmacht en militaire macht staan in de belangstelling, evenals de jongste geschiedenis en de krijgshistorie. Zonder inzicht en een juiste beoordeling van het verleden is deze tijd niet te begrijpen en de toekomst niet voor te bereiden.

De samenhang van „wetenschap” en „defensie” wordt hier bijzonder duidelijk, want de mogelijkheid om objectief naar de waarheid te zoeken is slechts mogelijk in een vrij land. De resultaten van de politieke wetenschappen zijn van belang voor de krijgsmacht. De Bundeswehr besteedt, meer dan menige andere organisatie, aandacht aan de politieke voorlichting en vervult de plicht tot staatkundige vorming van de soldaten beter dan menige instelling in ons land. Veel kritiek wordt hierop geleverd, maar men vergeet hierbij dat voorlichting en vorming („innere Führung”) niet in hogere sferen zwevende ideologieën zijn, maar dat men hiermee een antwoord tracht te geven op de problemen van deze tijd. De „innere Führung” bestaat uit:

— de gave om mensen van onze tijd in onze staatsvorm op te voeden, te vormen en te leiden;

— de wijze waarop het normale militaire leven van alledag in overeenstemming wordt gebracht met de principes van een vrije rechtsstaat.

Er zijn nog veel meer gebieden aan te wijzen die betrekking hebben op het onderwerp „Wetenschap en defensie”, maar spr. beperkt zich tot het natuurwetenschappelijke en technische gebied.

Aan het voorbeeld van de wapeningsindustrie laat hij de samenhang zien. Bij de opbouw van de Bundeswehr waren wij eerst aangewezen op aanschaffingen in het buitenland. In een tweede fase produceerden wij hier materieel in licentie, waarbij wetenschap en research meeprofitteerden. Daarna kwam de derde fase waarbij een eigen ontwikkeling werd begonnen. Dit klinkt eenvoudig, maar in de praktijk deden zich vele moeilijkheden voor, niet alleen door de gecompliceerdheid van de moderne wapening, maar in het bijzonder door de noodzakelijkheid een geheel nieuw research-apparaat op te bouwen. Dit werd bemoeilijkt door de tegenzin in de wetenschappelijke wereld om aan deze nieuwe taak te beginnen en ook ontbraken de militaire specialisten met inzicht en ervaring. De oplossing van deze problemen is slechts mogelijk met een planning op lange termijn, waarbij rekening wordt gehouden met de politieke, militaire en economische mogelijkheden.

Een ander belangrijk resultaat van het samengaan van wetenschap en defensie is de internationale samenwerking. Nationale autarkie en neutraliteit zijn niet meer mogelijk. Samenwerking leidt tot gemeenschappelijk

onderzoek, produktie en standaardisatie. Niet alleen de militair-technische research stond voor de moeilijkheid vele na-oorlogse jaren in te halen teneinde weer op gelijke hoogte te komen met de hoog geïndustrialiseerde landen; dit gold ook voor de civiele sector, zowel voor de produktie als voor het wetenschappelijk onderzoek. Beiden hebben geprofiteerd van de in het kader van onze verdedigingspolitiek gegeven opdrachten.

Hoezeer het ministerie van verdediging zich bewust is van de verantwoordelijkheid in deze materie, bewijst het feit dat de luchtmacht geen eigen research doet, maar dit aan burgerinstanties opdraagt, waardoor tevens een grote vrijheid voor het wetenschappelijk onderzoek wordt gewaarborgd.

Wetenschap en defensie dienen niet alleen in theorie maar ook in de praktijk samen te gaan. De onderlinge afhankelijkheid is duidelijk. Dit heeft echter alleen zin indien wetenschapsman en militair elkaars plaats en functie kennen en respecteren.

De minister komt dan tot zijn slotwoord waarin hij benadrukt steeds te streven naar een juiste waardering van de verschillende wetenschappen en hij wijst tenslotte nog erop dat de studerende jeugd moet begrijpen, dat het handhaven van de vrede niet alleen een zaak is voor de krijgsmacht, doch dat dit de inzet vraagt van een ieder.

„Wissenschaft und Sicherheitsfragen”, door Kai-Uwe von Hassel, in „Wehrwissenschaftliche Rundschau”, januari 1965
J.M.S.

De Sovjetstrijdkrachten zoals hun commandanten die zien

Sedert het begin van 1964 werden in de Sovjet-vakpers vele details gepubliceerd over de organisatie van de strijdkrachten, hun wapening, hun opleiding, de tactische beginselen enz.; de bijdragen werden geschreven door diverse hoog geplaatste officieren.

De modernisering van de strijdkrachten, die in 1963 werd doorgevoerd, hield met name een verhoging in van het aantal met intercontinentale raketten uitgeruste eenheden, invoering van zwaardere tanks, uitbouw van de jachtbommenwerper — en de luchtverdedigingseenheden door invoering van raketten, in dienst stellen van atoomonderzeeboten en voltooiing van de volledige motorisering van de landmacht.

De strategische-raketteneenheden werden samengebondeld in een eigen krijgsmachtdeel met scherp geselecteerd, zeer vakkundig personeel, geleid door officieren, die tegelijkertijd technicus en ingenieur zijn.

De luchtverdediging omvat luchtdoeleenheden en jachtvliegtuigen. De luchtdoeleenheden zijn voorzien van niet-geleide grond-luchtraketten, anti-missileraketten in staat op grote afstand raketwapens te onderscheppen en geleide grond-luchtwapens; het totaal betekent een effectieve verdediging tegen alle aanvallen uit de lucht en uit de ruimte. De jachtvliegtuigeenheden bestaan uit supersone jagers met lucht-luchtraketten voor korte en lange afstand. De eenheden voorzien van de laatstgenoemde wapening zijn voortdurend paraat en hebben tot taak de aanvaller te vernietigen in de periode tussen het lanceren van het laatste grond-lucht-

wapen en de massale aanval van de jachtvliegtuigen met korte-afstandwapens.

De Sovjet-marine bezit thans atoomonderzeeërs, overeenkomend met de Amerikaanse Polarisboten, en in 1964 zullen diverse tochten onder het Poolijs worden uitgevoerd. De Marine-luchstrijdkrachten zijn volledig ingesteld op het gevecht van het vliegdekschip tegen de onderzeeboot.

De achtergebieden van de landstrijdkrachten hebben zeer speciale aandacht genoten. Iedere eenheid (regiment en hoger!) heeft daarvoor een commandopost of hoofdkwartier onder een Chef Staf Achtergebied. De eenheden voor het verrichten van logistieke en andere niet-tactische steun zijn uiterst mobiel en in staat, hun taak te verrichten, ongeacht de terreinomstandigheden. Al deze veranderingen en verbeteringen, én het feit, dat thans zowel over een nucleaire als een conventionele wapening wordt beschikt, hebben uiteraard tot de noodzaak van verdere vorming van de officieren geleid. Deze moeten — zonder nog een volledige wetenschappelijke opleiding te volgen — een dieper inzicht hebben in gebieden als atoomfysica, elektronica, cybernetica en hogere wiskunde. Hun status is tegelijkertijd verhoogd: „Het volk heeft de officier een grote taak opgedragen: hij is verantwoordelijk voor de militaire en politieke voorbereiding, de opvoeding en de politieke en mentale discipline van zijn manschappen”. Dit is de erkenning van het feit, dat de menselijke factor nog niets van zijn waarde heeft verloren.

De politieke vorming wordt gegeven door officieren